

ΤΕΙ ΗΠΕΙΡΟΥ

ΣΧΟΛΗ: ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ: ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ & ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΑΙΤΙΕΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ ΚΑΙ ΦΟΡΟΑΠΟΦΥΓΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ. Η
ΑΠΟΨΗ ΤΩΝ ΕΜΠΛΕΚΟΜΕΝΩΝ ΦΟΡΕΩΝ ΕΦΟΡΙΑΚΩΝ,
ΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΩΝ ΤΩΝ ΝΟΤΙΩΝ ΠΡΟΑΣΤΙΩΝ
ΤΟΥ Ν. ΑΤΤΙΚΗΣ**

ΜΠΟΥΤΚΟΒΑΛΗ ΑΝΘΟΥΛΑ-ΝΕΚΤΑΡΙΑ

**ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΜΙΧΑΗΛ ΔΙΑΚΟΜΙΧΑΛΗΣ
ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ**

ΠΡΕΒΕΖΑ, ΑΠΡΙΛΙΟΣ, 2017

**CAUSES AND FRAUD FOROPOFYGIS IN GREECE. THE
VIEW OF STAKEHOLDERS TAXMAN, ACCOUNTANTS AND
ENTREPRENEURS OF SOUTHERN SUBURBS OF ATTICA**

Εγκρίθηκε από τριμελή εξεταστική επιτροπή

Τόπος, Ημερομηνία

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

1. Επιβλέπων καθηγητής

Όνομα Επίθετο,

τίτλος, βαθμίδα

2. Μέλος επιτροπής

Όνομα Επίθετο,

τίτλος, βαθμίδα

3. Μέλος επιτροπής

Όνομα Επίθετο,

τίτλος, βαθμίδα

Ο Προϊστάμενος του Τμήματος

Όνομα Επίθετο,

τίτλος, βαθμίδα

Υπογραφή

© ΜΠΟΥΤΚΟΒΑΛΗ, ΑΝΘΟΥΛΑ-ΝΕΚΤΑΡΙΑ 2017.

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Δήλωση μη λογοκλοπής

Δηλώνω υπεύθυνα και γνωρίζοντας τις κυρώσεις του Ν. 2121/1993 περί Πνευματικής Ιδιοκτησίας, ότι η παρούσα πτυχιακή εργασία είναι εξ ολοκλήρου αποτέλεσμα δικής μου ερευνητικής εργασίας, δεν αποτελεί προϊόν αντιγραφής ούτε προέρχεται από ανάθεση σε τρίτους. Όλες οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν (κάθε είδους, μορφής και προέλευσης) για τη συγγραφή της περιλαμβάνονται στη βιβλιογραφία.

Επίθετο, Όνομα

ΜΠΟΥΤΚΟΒΑΛΗ, ΑΝΘΟΥΛΑ-ΝΕΚΤΑΡΙΑ

Υπογραφή

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ευχαριστώ θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Διακομιχάλη Μιχάλη για τις οδηγίες που μου έδωσε ώστε να ολοκληρώσω την πτυχιακή αυτή εργασία.

Επίσης, ευχαριστώ πάρα πολύ όλους όσους συμπλήρωσαν τα ερωτηματολόγια, καθώς χωρίς τη βοήθειά τους δεν θα ολοκληρωνόταν η εργασία μου.

Τέλος, ένα ευχαριστώ θα ήταν πολύ λίγο προς τους γονείς μου οι οποίοι μου στάθηκαν όλα αυτά τα χρόνια των σπουδών μου. Τους ευχαριστώ για τις θυσίες τους.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το πρόβλημα της φοροδιαφυγής είναι ένα από τα σημαντικότερα που έχει να αντιμετωπίσει ένα κράτος. Στην Ελλάδα φαίνεται ότι είναι ακόμα πιο μεγάλο καθώς μελέτες έχουν δείξει ότι η φοροδιαφυγή είναι πιο αυξημένη από ό,τι σε άλλες ανεπτυγμένες χώρες, πράγμα που επιβαρύνει ακόμα περισσότερο την πολύ άσχημη οικονομική κατάστασή της. Σκοπός της παρούσας πτυχιακής εργασίας είναι να δείξει ποιες είναι οι αιτίες που ευθύνονται για το φαινόμενο αυτό. Για να επιτευχθεί αυτός ο σκοπός η εργασία χωρίστηκε σε πέντε μέρη.

Στο πρώτο κεφάλαιο δίνεται ο ορισμός του φόρου που ποια είναι τα στοιχεία εκείνα που τον συνθέτουν. Παρατίθεται ο σκοπός της φορολογίας και μελετάται το πώς διακρίνονται οι φόροι. Τέλος γίνεται ανασκόπηση των κανόνων που συνθέτουν τη φορολογική πολιτική του κράτους.

Στο δεύτερο κεφάλαιο αναπτύσσονται τα κριτήρια και τα υποκριτήρια ως αίτια της φοροδιαφυγής και ερευνάται πώς είναι η φορολογία στην Ελλάδα και πώς στα άλλα ευρωπαϊκά κράτη.

Στο τρίτο κεφάλαιο αναπτύσσονται τα φαινόμενα της φοροδιαφυγής, της παραοικονομίας και της φοροαποφυγής. Αναλύεται ο τρόπος που πραγματοποιούνται, γίνεται διάκριση της φοροδιαφυγής από την φοροαποφυγή και μελετώνται τρόποι αντιμετώπισής τους. Τέλος, δίνονται οι ωφέλειες που παρέχονται από την πάταξη αυτών των φαινομένων.

Στο τέταρτο κεφάλαιο παρατίθεται η μεθοδολογία της έρευνας, ο σκοπός και πώς συλλέχθηκαν τα δεδομένα.

Στο πέμπτο και τελευταίο κεφάλαιο αναλύονται τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την έρευνα και εξάγονται και τα ανάλογα συμπεράσματα.

ΛΕΞΕΙΣ – ΚΛΕΙΔΙΑ: φοροδιαφυγή, φοροαποφυγή, φορολογία, παραοικονομία, φόρος.

ABSTRACT

The problem of tax evasion is one of the most important decision facing a state. In Greece it appears to be even bigger as studies have shown that tax evasion is more elevated than in other developed countries, which further aggravate the very bad economic situation. The aim of this thesis is to show what are the causes that are responsible for this phenomenon. To achieve this objective, the work was divided into five parts.

In the first chapter the definition of tax is given to what are the elements that compose it. Given the purpose of taxation and studied how the taxes are divided. Finally an overview of the rules that make up the tax policy of the state.

In the second chapter, the criteria and sub-criteria as causes of tax evasion and investigated how the taxation in Greece and how the other European states.

In the third chapter, the phenomena of tax evasion, underground economy and tax evasion. Analyzed the way place, distinguish evasion of tax evasion and studied ways to overcome them. Finally, given the benefits provided by combating these phenomena.

The fourth chapter presents the research methodology, purpose and how the data were collected.

In the fifth and last chapter analyzes the results obtained from research and exported and the appropriate conclusions.

KEY- WORDS: tax evasion, tax avoidance, tax, underground economy, tax.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	vi
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	i
ABSTRACT	ii
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	iii
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ.....	iv
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ.....	v
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Ο ΦΟΡΟΣ.....	1
1.1. ΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΟΥ ΣΥΝΘΕΤΟΥΝ ΤΟΝ ΦΟΡΟ	1
1.2. ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ	3
1.3. Η ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΦΟΡΩΝ	3
1.3.1. Η ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΦΟΡΩΝ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΤΟΥΣ ΒΑΣΗ	4
1.3.2. Η ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΦΟΡΩΝ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΗ ΜΕΘΟΔΟ ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ ΤΟΥΣ ...	6
1.3.3. Η ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΦΟΡΩΝ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ ΤΟΥ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗ	7
1.4. ΚΑΝΟΝΕΣ ΠΟΥ ΔΙΕΠΟΥΝ ΤΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ	8
Κεφάλαιο 2 : ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ	11
2.1. ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ: ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΠΟΥ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙ ΣΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ	11
2.2. Η ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	13
2.3. Η ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΣΤΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΑ ΚΡΑΤΗ	19
Κεφάλαιο 3 : ΤΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ, ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΦΟΡΟΑΠΟΦΥΓΗΣ.....	23
3.1. Η ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ.....	23

3.1.1. ΠΩΣ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΕΙΤΑΙ Η ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ	25
3.1.2. ΠΟΙΟΙ ΦΟΡΟΔΙΑΦΕΥΓΟΥΝ	30
3.2. Η ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	32
3.3. Η ΦΟΡΟΑΠΟΦΥΓΗ.....	36
3.4. ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΦΟΡΟΑΠΟΦΥΓΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑ.....	38
3.5. ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ	39
3.6. ΩΦΕΛΕΙΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΤΑΞΗ ΤΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ	40
Κεφάλαιο 4 ΕΡΕΥΝΑ.....	44
4.1. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	44
4.2. ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	46
4.3. ΣΥΛΛΟΓΗ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ	47
Κεφάλαιο 5 : ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	49
5.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	49
5.2. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	49
5.3. ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΚΑΙ ΥΠΟΚΡΙΤΗΡΙΩΝ	55
5.4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	58
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	59
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	61

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 2.1: Έσοδα τακτικού προϋπολογισμού 2008-2015	15
Πίνακας 2.2: Συντελεστές φορολογίας Ευρωπαϊκών χωρών.....	21

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 2.1: Έσοδα τακτικού προϋπολογισμού 2004-2015	14
Διάγραμμα 2.2: Εξέλιξη του άμεσου φόρου 2008-2015.....	16
Διάγραμμα 2.3: Εξέλιξη των έμμεσων φόρων 2008-2015.....	17
Διάγραμμα 2.4: Εξέλιξη των μη φορολογικών εσόδων 2008-2015	17
Διάγραμμα 2.5: Εξέλιξη του συνόλου των φορολογικών Εσόδων 2008-2015.....	18
Διάγραμμα 2.6: Βασικοί Φορολογικοί συντελεστές σε Ελλάδα, Ε.Ε. και Ευρωζώνη	22
Διάγραμμα 3.1: Η Παραοικονομία ως ποσοστό του ΑΕΠ στην Ελλάδα	35
Διάγραμμα 3.2: Παραοικονομία ως ποσοστό του ΑΕΠ, ανάμεσα στις χώρες της Ε.Ε.-28, περιόδου 2015.....	36
Διάγραμμα 5.1: Αποτελέσματα Κριτηρίων επιχειρηματιών	49
Διάγραμμα 5.2: Αποτελέσματα Υποκριτηρίων επιχειρηματιών	50
Διάγραμμα 5.3: Αποτελέσματα Κριτηρίων εφοριακών.....	51
Διάγραμμα 5.4: Αποτελέσματα Υποκριτηρίων εφοριακών	52
Διάγραμμα 5.5: Αποτελέσματα Κριτηρίων λογιστών	53
Διάγραμμα 5.6: Αποτελέσματα Υποκριτηρίων λογιστών.....	54
Διάγραμμα 5.7: Σύγκριση Κριτηρίων Επιχειρηματιών, Εφοριακών και Λογιστών.....	55
Διάγραμμα 5.8: Σύγκριση Υποκριτηρίων Επιχειρηματιών, Εφοριακών και Λογιστών.....	57

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Ο ΦΟΡΟΣ

1.1. ΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΟΥ ΣΥΝΘΕΤΟΥΝ ΤΟΝ ΦΟΡΟ

Φόρος είναι η άμεση και οριστική παροχή των φυσικών και νομικών προσώπων προς τη δημόσια εξουσία, που είναι αναγκαία για την κάλυψη των δημοσίων βαρών χωρίς όμως να υπάρχει ειδική αντιπαροχή από το κράτος προς τους πολίτες (Γεωργαντάς, 1995).

Τα κύρια συστατικά που συνθέτουν την έννοια του φόρου είναι τα εξής (Φινοκαλιώτης και Μπάρμπας, 2001:6-17):

1. Η άμεση χρηματική παροχή: των φυσικών και νομικών προσώπων προς το κράτος η οποία είτε καταβάλλεται εφάπαξ είτε περιοδικά.
2. Το υποχρεωτικό της εισφοράς: η κρατική εξουσία επιβάλλει και καθορίζει τα ουσιώδη στοιχεία του φόρου μονομερώς, με νόμο, ενώ συγχρόνως θεσπίζει σειρά μέτρων με τα οποία ο φορολογούμενος εξαναγκάζεται στην εκπλήρωση της υποχρέωσής του αυτής. Έτσι, η επιβολή του φόρου είναι πράξη κυριαρχίας ενώ η σχέση που προκύπτει είναι σχέση δημοσίου δικαίου που έχει σαν αντικείμενο το χρήμα ή το περιουσιακό στοιχείο.
3. Πραγματοποίηση των κρατικών σκοπών: ο φόρος δεν έχει σκοπό την αποταμίευση αλλά σκοπεύει στη δημιουργία εκείνων των προϋποθέσεων ώστε να αντιμετωπιστούν συνολικά οι κρατικές ανάγκες και έτσι ο φόρος μετατρέπεται σε δημόσια περιουσία.
4. Η μονομέρεια της παροχής: ο φόρος συνιστά παροχή του ιδιώτη προς το κράτος που ως σκοπό του έχει την κάλυψη των δημοσίων δαπανών. Όμως, δεν συνδέεται με αντίστοιχη ειδική αντιπαροχή από πλευράς του κράτους αν και θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι υπάρχει αντιπαροχή από πλευράς κράτους συνιστάμενη ακριβώς στην παροχή δημόσιων αγαθών και υπηρεσιών (άμυνα, δικαιοσύνη, εκπαίδευση

κ.λπ.). Όμως οι υπηρεσίες αυτές παρέχονται στο κοινωνικό σύνολο και μάλιστα χωρίς διαφοροποιήσεις σε σχέση με το καταβαλλόμενο ποσό φόρου και οπωσδήποτε δεν μπορούν να θεωρηθούν ότι αποτελούν το αντιστάθμισμα της φορολογικής υποχρέωσης. Οι υπηρεσίες αυτές συνδέονται άρρηκτα με την υπόσταση του κράτους, του οποίου αποτελούν επιμέρους λειτουργίες.

Τα στοιχεία εκείνα που συνδέονται άμεσα με το φόρο είναι (Καράγιωργας, 1981):

1. η φορολογική βάση: είναι το μέγεθος με το οποίο υπολογίζεται ο φόρος και είναι:
 - i. το εισόδημα
 - ii. η περιουσία
 - iii. η καταναλωτική δαπάνη
2. η φορολογούμενη μονάδα: το πρόσωπο που είναι υποχρεωμένο από το νόμο να πληρώνει φόρο. Όμως μεταξύ των θεωρητικών υπάρχει μεγάλη διαμάχη αν φορολογούμενες μονάδες πρέπει να θεωρούνται μόνο τα φυσικά πρόσωπα ή τα φυσικά και νομικά πρόσωπα. Επίσης, σοβαρές είναι και οι διχογνωμίες που υπάρχουν στο κατά πόσο θα πρέπει να θεωρείται φορολογούμενη μονάδα το άτομο ή η οικογένεια.
3. ο φορολογικός συντελεστής: είναι ο φόρος με τον όποιο επιβαρύνεται ο φορολογούμενος διαιρούμενος με τη φορολογική βάση. Όμως, κάθε φορά που αναφερόμαστε σε φορολογικούς συντελεστές πρέπει να διευκρινίζουμε εάν πρόκειται για νομοθετικά οριζόμενους ή πραγματικούς φορολογικούς συντελεστές.

Ο φορολογικός συντελεστής διακρίνεται σε:

- i. Αναλογικό όταν ανεξάρτητα από το ύψος ης φορολογικής βάσης, το ποσοστό του φόρου είναι το ίδιο.
- ii. Προοδευτικό όταν το ποσοστό του φόρου αυξάνει όταν αυξάνει η φορολογική βάση.
- iii. Αντίστροφα προοδευτικό όταν το ποσοστό του φόρου μειώνεται όταν αυξάνει η φορολογική βάση.

1.2. ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ

Ο σκοπός για τον οποίο τίθεται μία φορολογία είναι (Φλώρος, 2010):

1. Αποταμιευτικός: η φορολογία έχει σκοπό την εξασφάλιση των απαιτούμενων δημόσιων εσόδων για την κάλυψη των δημόσιων δαπανών.
2. Κοινωνικός: καθώς τίθεται για την καταπολέμηση της οικονομικής ανισότητας των πολιτών.
3. Οικονομικός: για παράδειγμα η αύξηση των τιμών των πετρελαιοειδών προϊόντων, χωρίς να σχετίζονται οι λόγοι που προκαλούν την αύξηση αυτή, ενδέχεται να οδηγήσει την εκάστοτε κυβέρνηση στην απόφασης μείωσης του φόρου των πετρελαιοειδών προϊόντων ο οποίος και εμπεριέχεται στις τιμές τους, απώτερος στόχος αυτής της μείωσης του φόρου είναι η συγκράτηση του πληθωρισμού. Ακόμα κατά τις περιόδους εθνικών κρίσεων υπάρχει το ενδεχόμενο επιβολής πρόσθετης φορολογίας στους πολίτες έτσι ώστε να ενισχυθεί η εθνική άμυνα της χώρας.

1.3. Η ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΦΟΡΩΝ

Στην Ελλάδα οι φόροι που επιβάλλονται είναι πολλοί. Όμως μπορούμε να τους διακρίνουμε σε σχέση με (Τάτσος, 2012:37-55):

1. τη φορολογική τους βάση.
1. Τη μέθοδο προσδιορισμού της φορολογητέας ύλης.
2. Τη μέθοδο υπολογισμού τους.
3. Το χαρακτήρα του φορολογικού συντελεστή.

1.3.1. Η ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΦΟΡΩΝ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΤΟΥΣ

ΒΑΣΗ

Σε σχέση με τη φορολογική τους βάση οι φόροι διακρίνονται (Θεοχαρόπουλος, 1980: 121-158):

1. στους πραγματικούς
2. στους προσωπικούς φόρους
3. στους άμεσους
4. στους έμμεσους φόρους.

Πιο αναλυτικά έχουμε:

1) Πραγματικοί φόροι: επιβάλλονται σε ορισμένο οικονομικό στοιχείο ή πράξη του φορολογούμενου αλλά δεν υπολογίζεται η προσωπική κατάστασή του, δηλαδή ούτε το ύψος των οικονομικών του ούτε τα προσωπικά του στοιχεία. Στην κατηγορία αυτή των φόρων ανήκουν:

1. οι φόροι κατανάλωσης (ο ΦΠΑ και οι Ειδικοί Φόροι)
2. ο Φόρος Μεταβίβασης Ακινήτων (λόγω πώλησης)

2) Προσωπικοί φόροι: για να υπολογιστούν λαμβάνονται υπόψη στοιχεία της προσωπικής κατάστασης του φορολογούμενου όπως:

1. η οικογενειακή του κατάσταση,
2. ορισμένες αναγκαίες δαπάνες του όπως:
 - i. έξοδα νοσοκομειακής περίθαλψης,
 - ii. δαπάνες για την εκπαίδευση των τέκνων
 - iii. δαπάνες για τη συνδρομή σε επαγγελματικά σωματεία κ.λπ.
3. η συγγενεία του προς τον κληρονομούμενο ή τον δωρητή κ.λπ.

Όμως, επειδή συνδυάζουν τα πραγματικά στοιχεία με τα προσωπικά, τείνουν να μην θεωρούνται αμιγώς προσωπικοί.

3) Άμεσοι φόροι: ο φόρος ο οποίος μπαίνει στο εισόδημα των πολιτών και στην περιουσία του. Έτσι τον άμεσο φόρο τον διακρίνουμε σε :

1. φόρο εισοδήματος φυσικών προσώπων και
2. φόρο κληρονομιάς ή περιουσίας.

4) Έμμεσοι φόροι: οι φόροι που μπαίνουν στην κατανάλωση που γίνεται εντός της χώρας αλλά και στα εισαγόμενα προϊόντα.

Ωστόσο τα κριτήρια για το διαχωρισμό των φόρων σε άμεσους και έμμεσους δεν είναι πάντοτε ασφαλή. Αυτό συμβαίνει γιατί:

1. Μεταξύ των άμεσων και έμμεσων φόρων δεν είναι πάντοτε ορατή η διάκριση γιατί υπάρχει η πιθανότητα οι επιχειρήσεις ή να «μετακυλήσουν» τον καταβληθέντα φόρο εισοδήματος στην κατανάλωση ή ο έμπορος να μην μπορεί να μετακυλήσει στον καταναλωτή το φόρο επί της δαπάνης.
2. Εάν προτάξουμε ως κριτήριο το κατά πόσο συντάσσονται ή όχι κατάλογοι για την βεβαίωση των φόρων έχουμε την εξής κατηγοριοποίηση των φόρων:
 - i. άμεσοι χαρακτηρίζονται οι φόροι για την βεβαίωση και είσπραξη των οποίων συντάσσονται ονομαστικοί κατάλογοι, προέρχονται δε από πηγές με σταθερό ή περιοδικό χαρακτήρα. Εδώ υπάγεται ο φόρος εισοδήματος.
 - ii. έμμεσοι χαρακτηρίζονται οι φόροι που εισπράττονται χωρίς ονομαστικούς καταλόγους επ' ευκαιρία μεμονωμένων πράξεων. Εδώ υπάγονται οι φόροι κατανάλωσης.

Όμως αυτό το κριτήριο δεν είναι ασφαλές γιατί ενώ ο φόρος εισοδήματος κατατάσσεται στους άμεσους φόρους, θα έπρεπε με το κριτήριο αυτό να καταταχθεί στους έμμεσους στην περίπτωση παρακράτησής του στην πηγή, ενώ ο ΦΠΑ έπρεπε να υπαχθεί στους άμεσους φόρους, δεδομένου ότι βεβαιώνεται και εισπράττεται με βάση ονομαστικούς καταλόγους.

3. Εάν προτάξουμε ως κριτήριο το γενεσιουργό γεγονός του φόρου, έχουμε την εξής κατηγοριοποίηση των φόρων:
 - i. άμεσοι μεν είναι οι φόροι που επιβάλλονται σε φορολογική ύλη που είναι σταθερή, ή η οποία ανανεώνεται με περιοδικότητα (εισόδημα από ακίνητα, μισθωτές υπηρεσίες κλπ.). Εδώ υπάγεται ο φόρος εισοδήματος
 - ii. έμμεσοι είναι οι φόροι που επιβάλλονται σε μεμονωμένες πράξεις του ατόμου (πώληση αγαθών). Εδώ υπάγονται οι φόροι κατανάλωσης.

Όμως το κριτήριο αυτό δεν οδηγεί πάντα σε ορθά συμπεράσματα, όπως συμβαίνει σε περίπτωση υποβολής στο φόρο εισοδήματος της υπεραξίας του κεφαλαίου των βιομηχανικών επιχειρήσεων.

4. Εάν προτάξουμε ως κριτήριο το κατά πόσο η φορολογική βάση φανερώνει κατά τρόπο άμεσο την ύπαρξη φοροδοτικής ικανότητας έχουμε την εξής κατηγοριοποίηση των φόρων:
 - i. στους άμεσους φόρους κατατάσσονται οι φόροι, το αντικείμενο των οποίων εκδηλώνει κατά τρόπο άμεσο την ύπαρξη ή την αύξηση της φοροδοτικής ικανότητας. Εδώ υπάγεται ο φόρος εισοδήματος, ο φόρος επί της κατοχής περιουσίας, ο φόρος κληρονομιών, δωρεών και γονικών παροχών κλπ.
 - ii. έμμεσοι είναι οι φόροι που επιβάλλονται σε φορολογική βάση που έμμεσα μόνο φανερώνει την φοροδοτική ικανότητα του φορολογούμενου. Εδώ υπάγονται οι φόροι κατανάλωσης.

1.3.2. Η ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΦΟΡΩΝ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΗ ΜΕΘΟΔΟ ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ ΤΟΥΣ

Η υποχρέωση που έχει κάθε νομικό ή φυσικό πρόσωπο έναντι του κράτους με την καταβολή των φόρων θα πρέπει να διασφαλίζεται ότι οι φόροι θα πρέπει να είναι σύμφωνοι με την οικονομική του δύναμη. Επειδή όμως υπάρχει έντονο το φαινόμενο της φοροδιαφυγής, ο νομοθέτης προσδιορίζει πως η φορολογία των νομικών και φυσικών προσώπων θα γίνεται με βάση ορισμένα κριτήρια τα οποία και προσδιορίζουν το βαθμό της φοροδοτικής ικανότητας του φορολογούμενου. Τα κριτήρια αυτά χωρίζονται σε (Φινοκαλιώτης και Μπάρμπας, 2001:54-56):

1. εξωτερικές ενδείξεις: όταν τα προβλεπόμενα ως κριτήρια στοιχεία δεν βρίσκονται σε άμεση σχέση προς το συναγόμενο συμπέρασμα, και οδηγούν σε αυθαίρετα συμπεράσματα σε σχέση με το φορολογητέο ποσό. Π.χ. τα τεκμήρια δαπανών διαβίωσης, δηλαδή η χρήση αυτοκινήτου, ιδιωτικού αεροπλάνου κ.λπ.

2. εσωτερικές ενδείξεις: όταν τα προβλεπόμενα ως κριτήρια στοιχεία βρίσκονται σε άμεση σχέση προς το συναγόμενο συμπέρασμα, έτσι ώστε η τεκμαρτός προσδιοριζόμενη ύλη να μην απέχει πολύ από την πραγματική. Π.χ. ο υπολογισμός του φορολογητέου εισοδήματος των επιχειρήσεων και ελευθέρων επαγγελματιών με βάση τους συντελεστές καθαρού κέρδους, αλλά και τα τεκμήρια απόκτησης περιουσιακών στοιχείων (πόθεν έσχες).

Γίνεται λοιπόν ξεκάθαρο ότι η χρήση τεκμηρίων (ιδίως των «ενδείξεων») εγκυμονεί κινδύνους φορολόγησης ανύπαρκτης φορολογητέας ύλης. Για το λόγο αυτό η χρήση τους πρέπει να γίνεται με ιδιαίτερη προσοχή και σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να παρέχεται στο φορολογούμενο δικαίωμα απόδειξης ότι το δηλωθέν εισόδημα είναι το πραγματικό.

1.3.3. Η ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΦΟΡΩΝ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ ΤΟΥ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗ

Με βάση το χαρακτήρα του φορολογικού συντελεστή οι φόροι διακρίνονται σε:

1. αναλογικούς: είναι οι φόροι, των οποίων οι συντελεστές παραμένουν σταθεροί, ως ποσοστό, ανεξάρτητα από το ύψος της φορολογητέας ύλης. Οι φόροι αυτοί παρουσιάζουν τα εξής πλεονεκτήματα:
 - i. η εφαρμογή τους είναι απλή και έτσι τόσο τα αρμόδια όργανα όσο και οι φορολογούμενοι μπορούν να προσδιορίσουν το οφειλόμενο ποσό.
 - ii. Δεν εξασθενίζουν την επενδυτική δραστηριότητα.

Όμως έχουν και μειονεκτήματα τα οποία είναι:

- i. Η φαινομενική ισότητα με την οποία αντιμετωπίζει όλους τους φορολογούμενους οδηγεί, στην ουσία, σε προσβολή της αρχής της ισότητας, εφόσον αντιμετωπίζει ανόμοιες καταστάσεις (π.χ. εισοδήματα με μεγάλες διαφορές) με όμοιο τρόπο. Συγχρόνως, η φορολογία αυτή δεν συμβιβάζεται

με την αρχή της ουσιαστικής φορολογικής ισότητας, που επιτάσσει την κατανομή των φορολογικών βαρών αναλόγως των «δυνάμεων εκάστου».

- ii. Η αναλογική φορολογία δεν μπορεί να επιτελέσει μια από τις σημαντικότερες λειτουργίες του φόρου: την άμβλυνση των οικονομικών ανισοτήτων μεταξύ των φορολογούμενων.

2. Προοδευτικούς: είναι οι φόροι των οποίων ο συντελεστής αυξάνει, στο μέτρο που αυξάνει και η φορολογητέα ύλη. Το πλεονέκτημα αυτών των φόρων είναι ότι:

- i. αμβλύνονται οι ανισότητες καθώς αφαιρείται με τους φόρους το μεγαλύτερο ποσοστό από τις ανώτερες εισοδηματικές τάξεις ενώ από τις κατώτερες το μικρότερο, σύμφωνα με τα εισοδήματά τους.
- ii. καλύπτεται μέρος των κοινωνικών δαπανών το οποίο διατίθεται στις οικονομικά ασθενέστερες κοινωνικές ομάδες από τις υψηλές συνεισφορές των οικονομικά ισχυρότερων.

1.4. ΚΑΝΟΝΕΣ ΠΟΥ ΔΙΕΠΟΥΝ ΤΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Οι κανόνες που διέπουν την φορολογική πολιτική του κράτους είναι οι εξής (Φλώρος, 2010:25-28):

1. η καθολικότητα του φόρου: ο φόρος πρέπει να επιβάλλεται στο σύνολο των πολιτών χωρίς εξαιρέσεις, από την επιβολή των φόρων δεν θα πρέπει να εξαιρούνται οι αλλοδαποί που κατοικούν στην Ελλάδα.
2. η παραγωγικότητα του φόρου: ο φόρος θεωρείται παραγωγικός όταν:
 - i. το ποσοστό του δεν είναι υπερβολικό, κάτι το οποίο ως αποτέλεσμα θα είχε ο φορολογούμενος να φοροδιαφεύγει,
 - ii. δεν καθιερώνει απαλλαγές,

iii. επιδιώκεται η όσο το δυνατόν γρήγορη βεβαίωση και είσπραξη του, με τα μικρότερα δυνατά έξοδα,

iv. οι νόμοι είναι σαφείς και δεν αλλάζουν συχνά.

3. Η απλότητα του φόρου: η φορολογική νομοθεσία θα πρέπει να είναι απλή και κατανοητή, καθώς επίσης θα πρέπει να γίνεται ανά τακτά χρονικά διαστήματα κωδικοποίηση των φορολογικών διατάξεων και να αποφεύγεται η περιπλοκότητα. Εάν αυτά εφαρμοστούν τότε το αποτέλεσμα θα είναι να αποφεύγεται η δημιουργούμενη σύγχυση ενώ θα βελτιώνονται οι σχέσεις ανάμεσα στους φορολογούμενους και στα φοροτεχνικά όργανα.
4. Η βεβαιότητα και η σταθερότητα του φόρου: όταν υπάρχουν απλοί νόμοι οι οποίοι δεν αλλάζουν συχνά τότε ο κάθε φορολογούμενος θα έχει την δυνατότητα να γνωρίζει εκ των προτέρων το ποσό του φόρου που καλείται να πληρώσει προς το Δημόσιο, καθώς και τον τρόπο εξόφλησής του.
5. Η καταλληλότητα του φόρου: ο κάθε φόρος που επιβάλλεται από το κράτος θα πρέπει να είναι κατάλληλος τόσο από άποψη χρόνου, όσο και από άποψη τόπου και τρόπου πληρωμής. Όσον αφορά τον χρόνο πληρωμής, αυτός θα πρέπει να είναι ο χρόνος που διευκολύνει τον φορολογούμενο. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί στην περίπτωση που ο χρόνος πληρωμής συμπίπτει με τον χρόνο πραγματοποίησης του εισοδήματος. Ως τόπος πληρωμής θα πρέπει να καθορίζεται η κατοικία ή ο τόπος διαμονής ή ο τόπος επαγγελματικής στέγης του φορολογούμενου. Ενώ ο τρόπος πληρωμής θα πρέπει να δίνει στον φορολογούμενο κάθε δυνατή διευκόλυνση, όπως για παράδειγμα η εξόφληση του φόρου μέσω ρύθμισης δόσεων.
6. Το ελάχιστο όριο συντήρησης: για κάθε φορολογούμενο απαιτείται η ύπαρξη ενός τμήματος του εισοδήματός του το οποίο δεν θα φορολογείται, έτσι ώστε να μπορεί ο φορολογούμενος να καλύψει τις εκάστοτε ανάγκες του και της οικογένειάς τους. Αυτό το τμήμα καλείται «ελάχιστο όριο συντήρησης».
7. Ο διαφορισμός των εισοδημάτων: όταν το εισόδημα του φορολογούμενου προέρχεται από κεφάλαιο έχει μεγαλύτερη φοροδοτική ικανότητα από εκείνον του οποίου το εισόδημα προέρχεται από προσωπική εργασία, κατά την περίπτωση που και οι δύο έχουν το ίδιο ποσό εισοδήματος. Όμως εάν από αυτούς του δύο

φορολογούμενους αφαιρεθεί το ίσο ποσό εισοδήματος για φόρο, τότε ο φορολογούμενος του οποίου το εισόδημα προέρχεται από προσωπική εργασία θα επωμιστεί μεγαλύτερο φορολογικό βάρος σε σύγκριση με τον άλλο. Άρα, δεν θα πρέπει να υπάρχει το ίδιο φορολογικό βάρος για όλα τα εισοδήματα, αλλά να υπάρχει διάκριση ανάμεσά τους.

8. Η αποφυγή της διπλής φορολογίας: η οποία υπάρχει όταν το ίδιο πρόσωπο υποβάλλεται δύο φορές στον ίδιο φόρο για το ίδιο αντικείμενο, ή μέσα στο ίδιο κράτος ή μεταξύ διαφόρων κρατών. Η διπλή φορολογία ενίοτε δημιουργεί φοροδιαφυγή ενώ παράλληλα δημιουργεί φορολογικές ανισότητες.

Κεφάλαιο 2 : ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ

2.1. ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ: ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΠΟΥ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙ ΣΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Σε μελέτη που πραγματοποιήθηκε από τον Schneider (2015) αναφορικά με τα ζητήματα της φοροδιαφυγής, της παραοικονομίας και της διαφθοράς στην Ελλάδα και σε άλλες χώρες του ΟΟΣΑ, καταγράφηκαν εμπειρικά δεδομένα τα οποία αιτιολογούν την ανάπτυξη τέτοιων φαινομένων. Συγκεκριμένα, υποστηρίχθηκε ότι τα ποσοστά φοροδιαφυγής και παραοικονομίας αυξάνονται όσο αυξάνεται η επιβάρυνση των πολιτών με φόρους και ασφαλιστικές εισφορές ή όσο οι νόμοι γίνονται πιο αυστηροί. Αντιθέτως, τα ποσοστά αυτά αναπτύσσουν μια αντιστρόφως ανάλογη σχέση με την ηθική των πολιτών περί τη φορολογία (φορολογική ηθική), καθώς και με τις προσφερόμενες από το κράτος υπηρεσίες, με τρόπο τέτοιο ώστε αυτά να μειώνονται όταν το αίσθημα ηθικής των πολιτών εντείνεται ή όταν οι εν λόγω υπηρεσίες αυξάνονται. Στη συγκεκριμένη μελέτη σημειώνεται ως καθοριστική αιτία και η ποιότητα των δημοσίων φορέων, με συγκεκριμένη αναφορά στη διαφθορά και στις παράνομες δραστηριότητες (διαΝΕΟσις, 2016).

Η πολυπλοκότητα της φορολογικής νομοθεσίας της Ελλάδας έχει τονιστεί από πολλούς. Διεθνείς οργανισμοί και επενδυτές υποστηρίζουν ότι πρέπει να απλοποιηθεί γιατί η πολυπλοκότητα έχει ως συνέπεια το κόστος της συμμόρφωσης των πολιτών και των επιχειρήσεων να είναι αρκετά υψηλό. Στοιχεία της Ε.Ε. δείχνουν ότι από το 2010 και μέχρι και το 2013 ψηφίστηκαν 20 νόμοι που αφορούσαν αλλαγές στην φορολογία ενώ περισσότεροι ήταν οι εγκύκλιοι που εξέδωσε το Υπουργείο Οικονομικών. Όλες αυτές η τροποποιήσεις και οι εκδόσεις εγκυκλίων καθιστούν το φορολογικό σύστημα πολύπλοκο, αδιαφανές ενώ οι πολίτες δύσκολα πλέον συμμορφώνονται με αυτές με συνέπεια την αύξηση της φοροδιαφυγής. Επιπρόσθετα η πολυνομία, η πολυπλοκότητα και η αδιαφάνεια προκαλεί αμφισβητήσεις για τα αποτελέσματα των φορολογικών ελέγχων.

Επίσης η υψηλή γραφειοκρατία σε συνδυασμό με την έλλειψη τεχνολογικής / οργανωτικής υποδομής της Φορολογικής Διοίκησης ευθύνεται για τη φοροδιαφυγή. Εξάλλου, η ελληνική διοίκηση δεν χαρακτηρίζεται για τη συστηματική τήρηση αρχείων και στοιχείων, ενώ διαχρονικά παρουσιάζεται ανεπαρκής ως προς τη συστηματική συλλογή, την οργάνωση και την επεξεργασία πληροφοριών που τίθενται στη διάθεσή της. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το γεγονός ότι μόλις το έτος 2013 κατέστη δυνατή η ηλεκτρονική υποβολή δηλώσεων φορολογίας εισοδήματος νομικών προσώπων, μέσω του ηλεκτρονικού συστήματος, ενώ πληθώρα άλλων φορολογικών δηλώσεων και διαδικασιών δεν εξυπηρετούνται ηλεκτρονικά, παρά μόνο με αυτοπρόσωπη παρουσία στις υπηρεσίες της Φορολογικής Διοίκησης. Έτσι, η λήψη κλειδαρίθμου από κάθε φορολογούμενο, προκειμένου να είναι εφικτή η χρήση του taxisnet, γίνεται μόνο με αυτοπρόσωπη παρουσία στις αρμόδιες ΔΥΟ ενώ η υποβολή δηλώσεων φορολογίας χαρτοσήμου, φόρου συγκέντρωσης κεφαλαίου κ.λπ. δεν υποστηρίζονται από το taxisnet.

Το Οικονομικό Επιμελητήριο της Ελλάδας σε συνεργασία με το Τμήμα Στατιστικής του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών πραγματοποίησε μία έρευνα το 2010 με θέμα «Μέτρηση της Φορολογικής Συνείδησης». Από την έρευνα διαπιστώθηκε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό θεωρεί ότι όσοι φοροδιαφεύγουν το κάνουν γιατί υπάρχει μικρή πιθανότητα εντοπισμού τους από τις φοροελεγκτικές αρχές που είναι αρμόδιες για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής. Επίσης, οι μισοί πιστεύουν ότι εάν θελήσουν να αποκρύψουν τα εισοδήματά τους από την εφορία, μπορεί να το πραγματοποιήσουν γιατί υπάρχει μεγάλη διαφθορά και η φοροδιαφυγή αποτελεί μία λογική αντίδραση. Έτσι λοιπόν, οι ελαφριές ποινές όσων φοροδιαφεύγουν αλλά και η αδυναμία σύλληψης των φοροφυγάδων αποτελούν κρίσιμους παράγοντες για τον καθορισμό της φορολογικής συμπεριφοράς των πολιτών.

Η αύξηση του φορολογικού βάρους αποτυπώνεται χαρακτηριστικά σε στατιστικά στοιχεία του ΟΟΣΑ, από τα οποία προκύπτει ότι μέσα στο 2014, το φορολογικό βάρος στην Ελλάδα αυξήθηκε περίπου από 34,4% σε 35,9%, ενώ αντίστοιχα ο μέσος όρος για τις χώρες του ΟΟΣΑ ανέρχεται σε 34,4% (<https://www.google.gr>). Η συνεχής αύξηση της φορολογικής επιβάρυνσης δημιουργεί ισχυρό κίνητρο για φοροδιαφυγή, καθώς το όφελος από την απόκρυψη εισοδημάτων για φορολογικούς σκοπούς, σε σχέση με το αναλαμβανόμενο κάθε φορά ρίσκο, είναι μεγάλο και οδηγεί σε περιορισμό της ηθελημένης συμμόρφωσης. Σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία (διαΝΕΟσις, 2016), τρία είναι τα καθοριστικά στοιχεία για την φοροδιαφυγή:

1. οι υψηλοί συντελεστές φορολογίας,
2. η πιθανότητα εντοπισμού και τιμωρίας και
3. το μέγεθος των επιβαλλόμενων προστίμων

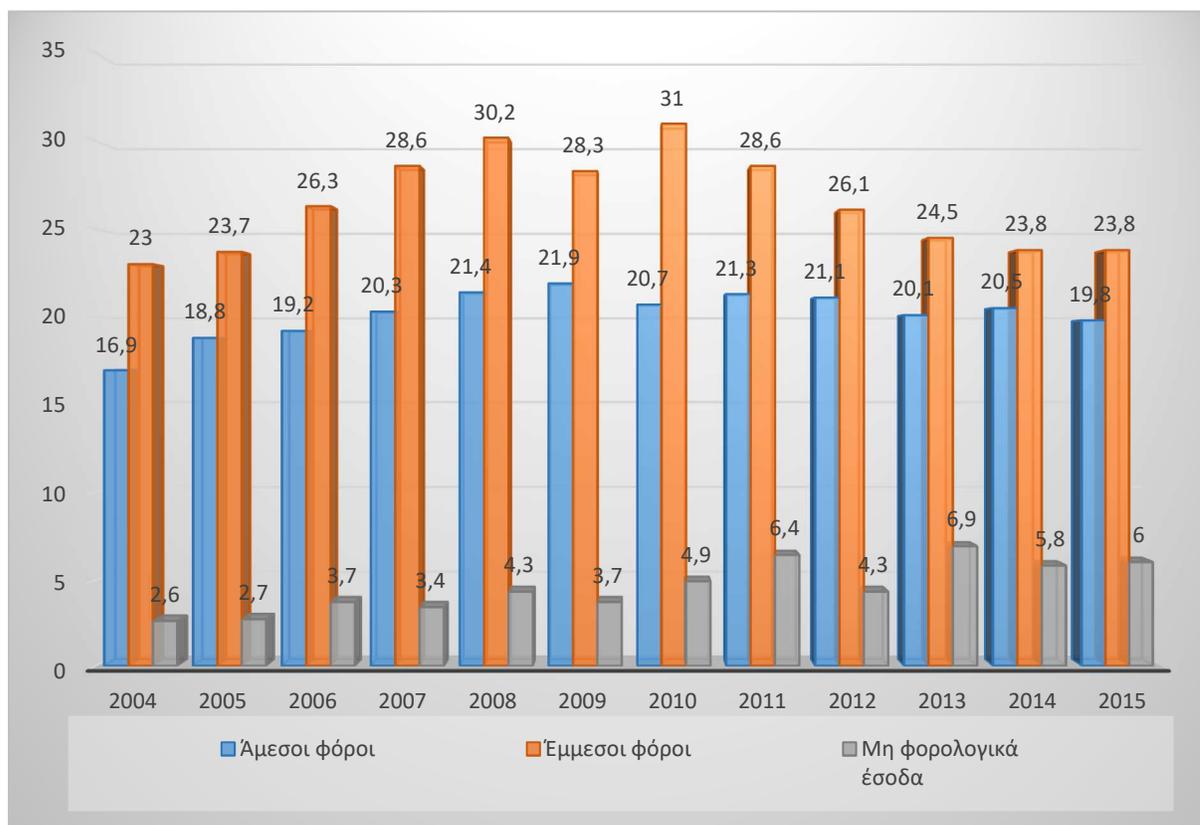
Η υπερφορολόγηση αποτελεί βασικό εμπόδιο σε οποιαδήποτε επενδυτική προσπάθεια εν γένει. Πιο συγκεκριμένα, η υπερφορολόγηση καθιστά τη χώρα μας μη ελκυστική σε εγχώριες και ξένες επενδύσεις, με αποτέλεσμα να συρρικνώνεται η φορολογική βάση και να αυξάνεται η φορολογική επιβάρυνση όσων επιλέγουν να δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα Σύμφωνα με το Σύνδεσμο Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών (ΣΕΒ), η υπερφορολόγηση των συνεπών φορολογουμένων και επιχειρήσεων, παρότι βραχυπρόθεσμα δεν οδηγεί σε ορατά σημάδια αποσύνθεσης της οικονομίας, μακροπρόθεσμα όμως υποσκάπτει τα θεμέλια της οικονομικής και της κοινωνικής ευημερίας. Η καλή σήμερα πορεία των εσόδων σε φόρους και ασφαλιστικές εισφορές βασίζεται σε εισπρακτικά μέτρα και όχι στην ανάπτυξη, με τα αντικίνητρα στην εργασία και στην επιχειρηματική δραστηριότητα να συσσωρεύονται και να οδηγούν σε μια οικονομία χαμηλής παραγωγικότητας (<http://www.sev.org.gr>).

Μελέτες που έχουν πραγματοποιηθεί δείχνουν ότι οι φορολογούμενοι φαίνονται περισσότερο διατεθειμένοι να καταβάλουν τους φόρους που τους αναλογούν, όταν λαμβάνουν ως ανταπόδοση από το κράτος καλής ποιότητας υπηρεσίες, διότι δεν αισθάνονται ότι το κράτος τους εξαπατά ή τους εκμεταλλεύεται. Η πεποίθηση των πολιτών σε ένα δίκαιο φορολογικό σύστημα και σε μια γενικότερη κρατική διακυβέρνηση προς το συμφέρον τους δύναται να περιορίσει τη φοροδιαφυγή, ενισχύοντας τη συμμόρφωση των πολιτών ως προς την καταβολή των φόρων τους.

2.2. Η ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Από το 2010 και μετά τα έσοδα του κρατικού προϋπολογισμού στην Ελλάδα εμφανίζουν συνεχώς μείωση (διάγραμμα 2.1.). Αυτό συμβαίνει λόγω της οικονομικής κρίσης που υπάρχει στη χώρα μας από το 2008 και μετά. Όπως παρατηρούμε από τον παρακάτω πίνακα, τα συνολικά έσοδα για το 2015 έφτασαν στα 49,5 δις€ τα οποία όμως είναι μειωμένα σε σχέση με το 2010 κατά 12%. Από τα έσοδα αυτά το 40% (19,7 δις€) αφορούν άμεσους φόρους, το 48% (23,7 δις€) έμμεσους

φόρους ενώ το 12% αφορά μη φορολογικά έσοδα. Αυτό που εμφανίζεται είναι πως τα έσοδα από τους άμεσους φόρους από το 2010 και εξής είναι σταθερά ενώ τα έσοδα από τους έμμεσους φόρους για την ίδια χρονική περίοδο είναι συνεχώς πτωτικά. Έτσι, από 31 δις € που ήταν τα έσοδα των έμμεσων φόρων το 2010 έφτασαν το 2015 στα 23,8 δις€ σημειώνοντας πτώση κατά 26%.

Διάγραμμα 2.1: Έσοδα τακτικού προϋπολογισμού 2004-2015

ΠΗΓΗ: Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος 2016.

	2008	2009	2010	2011
I. Άμεσοι φόροι	20,78	21,35	20,15	20,26
1. Φόρος Εισοδήματος	16,59	16,51	14,22	12,88
Φυσικών προσώπων	10,82	10,84	9,4	8,28
Νομικών προσώπων	4,19	3,79	3,15	2,74
Άλλα	1,58	1,88	1,67	1,86
2. Λοιποί Φόροι Εισοδήματος	4,19	4,84	5,94	7,38
II. Έμμεσοι φόροι	30,22	28,29	31,04	28,63
1. Φόροι Κατανάλωσης Εγχώριων Προϊόντων	23,8	23,76	27,15	25,11
ΦΠΑ	15,84	14,83	15,58	15,08
Καύσιμα	3,69	4,37	5,7	4,65
Καπνά	2,52	2,57	2,91	3,05
Λοιποί	1,75	1,99	2,96	2,33
2. Άλλοι Έμμεσοι Φόροι	6,42	4,53	3,89	3,53
III. Μη Φορολογικά Έσοδα	4,25	3,72	4,91	6,43
IV. Σύνολο Εσόδων	55,25	53,36	56,11	55,32

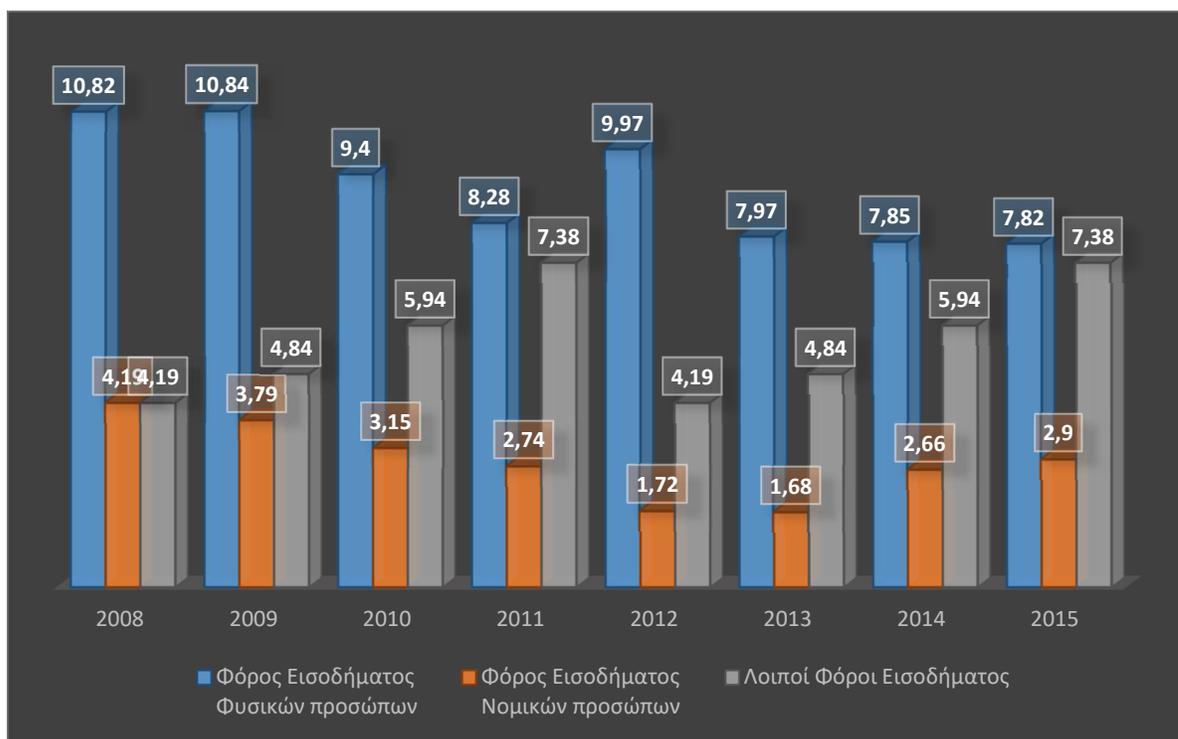
	2012	2013	2014	2015
I. Άμεσοι φόροι	21,1	20,06	20,46	19,76
1. Φόρος Εισοδήματος	13,31	11,49	12,21	12,09
Φυσικών προσώπων	9,97	7,97	7,85	7,82
Νομικών προσώπων	1,72	1,68	2,66	2,9
Άλλα	1,63	1,84	1,7	1,38
2. Λοιποί Φόροι Εισοδήματος	7,79	8,57	8,26	7,67
II. Έμμεσοι φόροι	26,07	24,54	23,75	23,75
1. Φόροι Κατανάλωσης Εγχώριων Προϊόντων	23,15	21,47	20,81	20,78
ΦΠΑ	13,58	12,53	12,19	12,13
Καύσιμα	4,46	4,23	4,11	4,18
Καπνά	2,71	2,5	2,42	2,37
Λοιποί	2,4	2,21	2,08	2,1
2. Άλλοι Έμμεσοι Φόροι	2,92	3,07	2,95	2,97
III. Μη Φορολογικά Έσοδα	4,32	6,9	5,78	5,98
IV. Σύνολο Εσόδων	51,48	51,5	50	49,49

Πίνακας 2.1: Έσοδα τακτικού προϋπολογισμού 2008-2015

ΠΗΓΗ: Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος 2016.

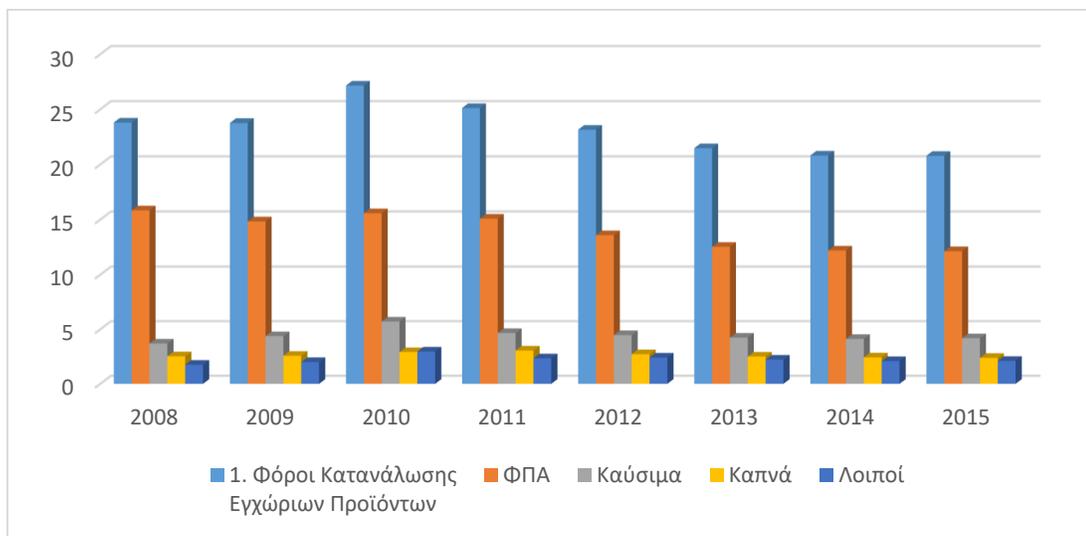
Εάν παρατηρήσουμε τον παραπάνω πίνακα 2.2. αλλά και το διάγραμμα 2.2. θα διαπιστώσουμε για τους άμεσους φόρους τα εξής:

- ο φόρος του εισοδήματος τόσο των φυσικών όσο και των νομικών προσώπων είναι συνεχώς πτωτικός. Πιο συγκεκριμένα ο φόρος εισοδήματος φυσικών προσώπων από 16,9 δις το 2008 έφτασαν στο 12,09 δις€ το 2015, καταγράφοντας πτώση κατά 4,81%.
- Όσον αφορά το φόρο εισοδήματος νομικών προσώπων από 10,82 δις€ το 2008 έφτασε στα 7,82 δις € το 2015, καταγράφοντας πτώση κατά 2,98%.
- Οι Λοιποί φόροι Εισοδήματος παρουσιάζουν όλη αυτή την περίοδο αυξομειώσεις. Έτσι από 4,19 δις € που ήταν το 2008 έφτασαν στο 7,67 δις€ το 2015, παρουσιάζοντας αύξηση κατά 3,48%.
- Το σύνολο των Άμεσων Φόρων από 20,78 δις € το 2008 έφτασε στο 19,76 δις € το 2015 εμφανίζοντας πτώση κατά 1,02%.

Διάγραμμα 2.2: Εξέλιξη του άμεσου φόρου 2008-2015

1. Το σύνολο των Έμμεσων Φόρων από 30,22 δις € το 2008 έφτασε στο 23,75 δις € το 2015 καταγράφοντας πτώση κατά 6,47%. (διάγραμμα 2.3.)

Διάγραμμα 2.3: Εξέλιξη των έμμεσων φόρων 2008-2015

2. Το σύνολο των Μη Φορολογικών Εσόδων από 4,32 δις € το 2008 έφτασε στο 5,98 δις € το 2015 καταγράφοντας άνοδο κατά 1,66%. (διάγραμμα 2.4.)

Διάγραμμα 2.4: Εξέλιξη των μη φορολογικών εσόδων 2008-2015

3. Τέλος, το σύνολο των Εσόδων από 55,25 δις που ήταν το 2008 έφτασε στο 49,49 δις € το 2015 καταγράφοντας πτώση κατά 5,76%. (διάγραμμα 2.6.)

Διάγραμμα 2.5: Εξέλιξη του συνόλου των φορολογικών Εσόδων 2008-2015

Από την παραπάνω ανάλυση διαπιστώνεται ότι η φορολογία στην Ελλάδα στηρίζεται κυρίως στους έμμεσους φόρους. Όμως η μη στήριξή της στους άμεσους φόρους οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στη φοροδιαφυγή η οποία προέρχεται από τον μεγάλο αριθμό των αυτοαπασχολούμενων. Τα έσοδα από την έμμεση φορολογία είναι σχετικά υψηλά αλλά η φοροδιαφυγή και εκεί είναι μεγάλη. Δυνατότητες για άλλες αυξήσεις των συντελεστών δεν φαίνεται ότι είναι δυνατόν να υπάρξουν μετά τις αυξήσεις των τελευταίων ετών και έτσι η μόνη δυνατότητα για αύξηση των εσόδων είναι ο περιορισμός της φοροδιαφυγής. Επίσης, οι φόροι περιουσίας οι οποίοι ευθύνονται και για την ανάπτυξη, έχουν αυξηθεί σημαντικά και είναι από τους υψηλότερους στην Ε.Ε. Με δεδομένη όμως την ευρεία διασπορά της ιδιοκτησία που υπάρχει στην Ελλάδα και την επιβάρυνση όλων των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων, η διαχείριση του φόρου είναι πολύ σημαντική.

Παρά το γεγονός ότι το φορολογικό σύστημα της Ελλάδας είναι σχετικά φιλικό προς την

ανάπτυξη, σε γενικές γραμμές και εξαιτίας της εικόνας, επενδυτές, αναλυτές και πολίτες το επικρίνουν ως αντιαναπτυξιακό επειδή η επίδραση του φορολογικού συστήματος στην οικονομία δεν εξαρτάται μόνο από τους φορολογικούς συντελεστές αλλά και από όλο το πλέγμα των διατάξεων και των διαδικασιών που συνεπάγεται η φορολογική νομοθεσία.

2.3. Η ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΣΤΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΑ ΚΡΑΤΗ

Υπάρχει μία άρρηκτη σχέση και όχι άμεση ανάμεσα στη φορολογία και την ανάπτυξη. Η μείωση των φορολογικών συντελεστών οδηγεί στην αύξηση της κατανάλωσης που τονώνει την οικονομία και ενισχύει τους αναπτυξιακούς δείκτες. Βέβαια αυτό θα συμβαίνει μόνο εφόσον το κράτος έχει τη δυνατότητα να ξοδεύει και δεν επηρεάζονται αρνητικά οι κρατικές δαπάνες. Γιατί στην Ελλάδα που υπάρχει δραματική μείωση των κρατικών δαπανών δεν παρατηρείται ανάπτυξη. Εάν παρατηρήσουμε τη φορολογία στις άλλες ευρωπαϊκές χώρες σε σχέση με την Ελλάδα θα δούμε ότι στην Ελλάδα υπάρχει υπερφορολόγηση ενώ αμφισβητείται η δυνατότητα να επιτευχθεί πρωτογενές πλεόνασμα εξαιτίας της εξάντλησης της φοροδοτικής ικανότητας των πολιτών και της αύξησης των ληξιπρόθεσμων οφειλών προς το Δημόσιο. Μελετώντας τον παρακάτω πίνακα αντιλαμβανόμαστε ότι οι περισσότερες χώρες κάπου υστερούν. Για παράδειγμα, η Ουγγαρία έχει εταιρικό συντελεστή 10% αλλά το ΦΠΑ είναι στο 25%. Η Ισπανία ενώ έχει ΦΠΑ 18% ο εταιρικός συντελεστής της είναι 30%. Οι χώρες που βρίσκονται στα βόρεια της Ε.Ε. έχουν άριστες κρατικές υποδομές και υψηλότερους συντελεστές από τις υπόλοιπες χώρες. Έτσι υπάρχει άμεση σχέση μεταξύ της φορολογίας και της ανταποδοτικότητας του κράτους.

Χώρες με χαμηλή φορολογία όπως είναι η Βοσνία, η Βουλγαρία, η Τσεχία, η Ουγγαρία, η Ουκρανία και τα Σκόπια δεν έχουν την ανάλογη οικονομική ευημερία. Άρα, η χαμηλή φορολογία δεν αποτελεί εχέγγυο τόσο κοινωνικής όσο και οικονομικής ευημερίας. Και αυτές οι χώρες σε σχέση με την Ελλάδα έχουν χαμηλότερο βιοτικό επίπεδο.

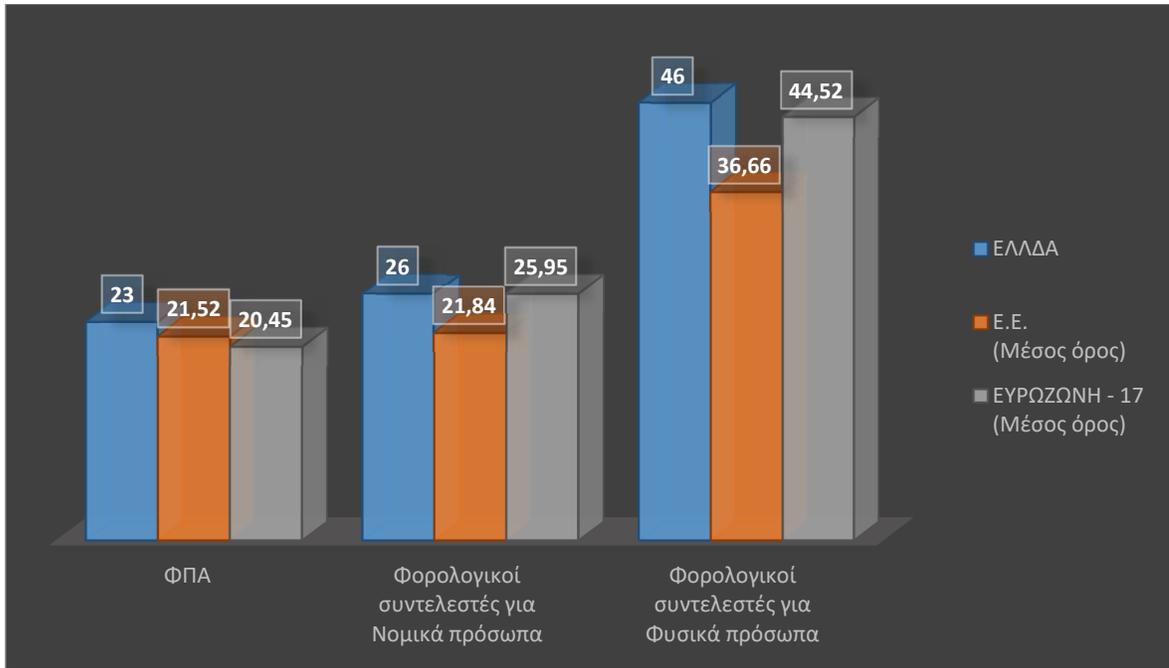
ΧΩΡΑ	Εταιρική Φορολογία	Φορολογία Φυσικών Προσώπων	Φ.Π.Α.
Αγγλία	27,00%	50,00%	20,00%
Αυστρία	25,00%	50,00%	20,00%
Βέλγιο	33,90%	50,00%	21,00%
Βοσνία	10,00%	20,00%	17,00%
Βουλγαρία	10,00%	15,00%	20,00%
Γαλλία	33,30%	41,00%	19,60%
Γερμανία	30,00%	45,00%	19,00%
Γεωργία	20,00%	12,00%	18,00%
Γροιλανδία	18,00%	46,28%	25,50%
Δανία	25,00%	51,50%	25,00%
Ελβετία	25,00%	45,50%	8,00%
Ελλάδα	26,00%	42,00%	23,00%
Εσθονία	0,00%	21,00%	20,00%
Ισλανδία	25,50%	41,00%	21,00%
Ισπανία	30,00%	45,00%	18,00%
Ιταλία	31,40%	45,00%	20,00%
Κροατία	20,00%	45,00%	23,00%
Κύπρος	10,00%	30,00%	15,00%
Λετονία	15,00%	23,00%	22,00%
Λιθουανία	20,00%	21,00%	21,00%
Λουξεμβούργο	28,59%	38,95%	15,00%

Μάλτα	35,00%	35,00%	18,00%
Μολδαβία	24,00%	30,00%	18,00%
Νορβηγία	28,00%	54,30%	25,00%
Ολλανδία	25,00%	52,00%	19,00%
Ουγγαρία	10,00%	16,00%	25,00%
Πολωνία	19,00%	32,00%	23,00%
Πορτογαλία	15,00%	42,00%	23,00%
Ρουμανία	16,00%	16,00%	24,00%
Ρωσία	20,00%	13,00%	18,00%
Σερβία	10,00%	14,00%	18,00%
Σκόπια	10,00%	10,00%	18,00%
Σλοβακία	19,00%	19,00%	20,00%
Σουηδία	26,30%	56,60%	25,00%
Τσεχία	21,00%	15,00%	20,00%
Φινλανδία	26,00%	53,00%	23,00%

Πίνακας 2.2: Συντελεστές φορολογίας Ευρωπαϊκών χωρών

ΠΗΓΗ: <http://www.tradingeconomics.com/>

Όπως παρατηρούμε και από τον παραπάνω πίνακα 2.2., ο ΦΠΑ στην Ελλάδα είναι 23% σε σχέση με το 21,52% που είναι ο μέσος όρος στην Ευρωπαϊκή Ένωση και 20,45% που είναι ο μέσος όρος στην Ευρωζώνη. Ο Φορολογικός συντελεστής για τα νομικά πρόσωπα στην Ελλάδα είναι 26% έναντι 21,84% στην Ε.Ε. και 25,95% στην Ευρωζώνη. Ο Φορολογικός συντελεστής για τα φυσικά πρόσωπα είναι στην Ελλάδα 46% έναντι 36,66% στην Ε.Ε. και 44,52% στην Ευρωζώνη (διάγραμμα 2.6.)

Διάγραμμα 2.6: Βασικοί Φορολογικοί συντελεστές σε Ελλάδα, Ε.Ε. και Ευρωζώνη

Κεφάλαιο 3 : ΤΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ, ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΦΟΡΟΑΠΟΦΥΓΗΣ

3.1. Η ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ

Η φοροδιαφυγή είναι η με οποιοδήποτε τρόπο παράνομη απόκρυψη φορολογητέας ύλης ενός φυσικού ή νομικού προσώπου, με απώτερο στόχο τη μείωση της φορολογικής του επιβάρυνσης ή η αποφυγή καταβολής βεβαιωμένων φόρων (Βαρσαδάνη, 2011). Έχει εξελιχθεί σε σταθερό φαινόμενο συνεχώς διογκούμενο με αστάθμητες συνέπειες στα δημόσια έσοδα, μειώνοντας παράλληλα τις κοινωνικές παροχές και δημιουργώντας φορολογική ανισότητα μεταξύ των φορολογουμένων (Καλυβιανάκης, 1993:33).

Η φοροδιαφυγή είναι μία παράνομη πράξη, σύμφωνα με την ελληνική φορολογική νομοθεσία (Νόμος 4174/2013) στην οποία υποπίπτει όποιος:

1. αποκρύπτει από τα όργανα της Φορολογικής Διοίκησης φορολογητέα ύλη:
 - i. εάν παραλείψει να υποβάλει δήλωση
 - ii. εάν υποβάλλει δήλωση με πλαστά ή νοθευμένα ή εικονικά φορολογικά στοιχεία.
2. Εκδίδει πλαστά ή νοθευμένα ή εικονικά φορολογικά στοιχεία.
3. Αποδέχεται πλαστά ή νοθευμένα ή εικονικά φορολογικά στοιχεία.
4. Διαπράττει λαθρεμπόριο

Οι επιπτώσεις της φοροδιαφυγής είναι:

1. Κοινωνικές
2. Οικονομικές
3. Στην αποτελεσματικότητα της ασκούμενης οικονομικής πολιτικής.

Πιο αναλυτικά, με τη φοροδιαφυγή το κράτος δεν εισπράττει τα ανάλογα έσοδα και έτσι ο κρατικός προϋπολογισμός δέχεται λιγότερα έσοδα που ως αποτέλεσμα έχει τον περιορισμό των

κρατικών δαπανών για επενδύσεις. Αυτό ωθεί στον εξωτερικό δανεισμό και σε συνδυασμό με τα υψηλά επιτόκια με τα οποία δανείζεται το κράτος διογκώνεται το δημόσιο χρέος. Επιπρόσθετα, το κράτος για να καλύψει τα δημόσια ελλείμματα που δημιουργούνται αυξάνει τους φορολογικούς συντελεστές. Επίσης, σε βάθος χρόνου η φοροδιαφυγή επηρεάζει το διαθέσιμο εισόδημα που σαν αποτέλεσμα έχει να συρρικνώνεται η αγορά εργασίας αλλά και η κατανομή του εισοδήματος μεταξύ κατανάλωσης, επένδυσης και αποταμίευσης. Όλα αυτά μακροχρόνια οδηγούν σε ανισορροπίες στην οικονομία.

Η φοροδιαφυγή επιδρά έμμεσα και στην ασκούμενη φορολογική δημοσιονομική πολιτική επειδή:

1. Δημιουργεί υψηλά κόστη συναλλαγών, διοίκησης και ελέγχου
2. Δημιουργεί δημόσια ελλείμματα που απαιτούν χρηματοδότηση.

Μία άλλη επίπτωση της φοροδιαφυγής είναι η νόθευση των όρων του ανταγωνισμού μεταξύ των επιχειρήσεων καθώς δίνει τη δυνατότητα σε αυτές που φοροδιαφεύγουν να διατηρούν χαμηλότερο κόστος παραγωγής αποκτώντας έτσι ανταγωνιστικό πλεονέκτημα έναντι των υπολοίπων. Αυτό έχει ως συνέπεια το πλεόνασμα του καταναλωτή να μειώνεται και η κοινωνική ευημερία να μεταβάλλεται. Επιπρόσθετα, επηρεάζονται αρνητικά οι υγιείς επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην επίσημη οικονομία επειδή δεν μπορούν να περιορίσουν το κόστος παραγωγής ώστε να ανταγωνιστούν όσες φοροδιαφεύγουν. Ως αποτέλεσμα είναι να κλείνουν και να επηρεάζεται έτσι η ανταγωνιστικότητα όλης της οικονομίας (Παλαιολόγος και Κασσάρ, 2003:22).

Επίσης η φοροδιαφυγή μειώνει την προθυμία των πολιτών να πληρώσουν τους φόρους αλλά ταυτόχρονα χάνουν και την εμπιστοσύνη τους προς τους θεσμούς και τους κρατικούς μηχανισμούς.

Τα αίτια που ωθούν στη φοροδιαφυγή είναι τα εξής (<http://www.euretirio.com>):

1. Το ύψος των φορολογικών συντελεστών.
2. Η διάρθρωση της οικονομίας και της οικονομικής δραστηριότητας (π.χ. βαθμός παραοικονομίας, ποσοστό των μη μισθωτών στο σύνολο του εργατικού δυναμικού, ποσοστό του γεωργικού τομέα στο σύνολο του ΑΕΠ).
3. Η ανεπάρκεια των δημοσίων υπηρεσιών να καταγράψουν επακριβώς το σύνολο των οικονομικών δραστηριοτήτων.

4. Η ανεπάρκεια των φοροτεχνικών υπηρεσιών να βεβαιώσουν, να εισπράξουν τους φόρους και να διασταυρώσουν τα φορολογικά στοιχεία.
5. Οι συστηματικές ρυθμίσεις φορολογικής αμνηστίας.
6. Η έλλειψη δημοσιονομικού κτηματολογίου.
7. Ο τρόπος διακυβέρνησης μιας χώρας και διαχείρισης του δημοσίου χρήματος και ιδιαίτερα του προϊόντος των φορολογιών.
8. Η άδικη κι αυθαίρετη μεταχείριση των φορολογουμένων από το κράτος (π.χ. τα υψηλά επιτόκια επιβάρυνσης των φορολογουμένων στην περίπτωση που οφείλουν, αλλά όχι όταν τους οφείλει το κράτος).
9. Το επίπεδο των προσφερομένων δημοσίων αγαθών και υπηρεσιών.
10. Το ύψος των ποινών για φορολογικές παραβάσεις.
11. Το στάδιο του οικονομικού κύκλου που βρίσκεται η οικονομία (ύφεση-ανεργία-πληθωρισμός).
12. Το μέγεθος του δημόσιου τομέα, σε συνδυασμό με το βαθμό του κρατικού παρεμβατισμού στην οικονομική δραστηριότητα.

3.1.1. ΠΩΣ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΕΙΤΑΙ Η ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ

Η φοροδιαφυγή πραγματοποιείται και εντοπίζεται σε όλες τις κατηγορίες των φόρων. Όμως ο φόρος εισοδήματος των φυσικών και των νομικών προσώπων είναι αυτός που έχει και το μεγαλύτερο ποσοστό φοροδιαφυγής γιατί είναι άμεσος φόρος. Έτσι λοιπόν η φοροδιαφυγή εντοπίζεται:

1. Στη φορολογία εισοδήματος
2. Σε διάφορους τομείς εμπορικής δραστηριότητας
3. Στον ΦΠΑ
4. Στους Ειδικούς Φόρους Κατανάλωσης και ενεργειακά προϊόντα
5. Στους δασμούς και
6. Στα τέλη.

Πιο αναλυτικά, έχουμε:

ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ

Η φοροδιαφυγή εντοπίζεται:

1. Στις μισθωτές υπηρεσίες: Αυτές είναι:
 - i. Η αδήλωτη εργασία με τη μορφή πρόσθετης αμοιβής όπως π.χ. bonus, αμοιβή σε είδος κ.λπ.
 - ii. Σε παράλληλη αδήλωτη οικονομική δραστηριότητα όπως ιδιαίτερα μαθήματα κατ' οίκον από διορισμένους εκπαιδευτικούς κ.λπ.
2. Στους ελεύθερους επαγγελματίες: η φοροδιαφυγή πραγματοποιείται:
 - i. με την μη έκδοση δελτίου παροχής υπηρεσιών
 - ii. με έκδοση δελτίου παροχής υπηρεσιών με ποσό μικρότερο από το εισπραττόμενο
 - iii. με έκδοση δελτίου παροχής υπηρεσιών από τρίτα πρόσωπα όπως είναι οι αφανείς συνεργάτες, ή άσκηση ελεύθερου επαγγέλματος υπό τη μορφή μονοπρόσωπης ΕΠΕ κ.ά.
3. Στις γεωργικές επιχειρήσεις: η φοροδιαφυγή πραγματοποιείται:
 - i. Όταν πουλιούνται αγροτικά προϊόντα χωρίς να εκδίδονται φορολογικά παραστατικά
 - ii. Όταν διογκώνονται οι δαπάνες με λήψη εικονικών τιμολογίων για να τους επιστραφεί το ΦΠΑ.
4. Στο εισόδημα από ενοίκια: η φοροδιαφυγή πραγματοποιείται:
 - i. Όταν δεν καταθέτεται το μισθωτήριο συμβόλαιο και έτσι κρύβεται το εισόδημα που λαμβάνεται από το ενοίκιο του ακινήτου
 - ii. Όταν δηλώνεται ενοίκιο μικρότερο από αυτό που εισπράττεται.
 - iii. Όταν δηλώνονται κατοικίες ως κενές.
5. Στο εισόδημα από εμπορικές επιχειρήσεις: η φοροδιαφυγή πραγματοποιείται:
 - i. Όταν δεν εκδίδονται ή εκδίδονται τα φορολογικά στοιχεία περιέχοντας ανακρίβειες.

- ii. Όταν λαμβάνονται ανακριβή φορολογικά στοιχεία αγορών, δαπανών και υπηρεσιών
- iii. Όταν εκδίδονται ή λαμβάνονται πλαστά ή εικονικά φορολογικά στοιχεία με αποτέλεσμα να αποφεύγεται η καταβολή των άμεσων φόρων εξαιτίας της μη εμφάνισης ή μείωσης των ακαθαρίστων εσόδων
- iv. Όταν αυξάνεται το κόστος των πωληθέντων-παραχθέντων που έχουν σαν αποτέλεσμα τη μείωση των κερδών ή και την εμφάνιση ζημιών)
- v. Όταν υποτιμάται η αξία των απογραφέντων ειδών ή και εμφανίζονται αυξημένες ή πλαστές δαπάνες με σκοπό τη μείωση των φορολογητέων κερδών.
- vi. Όταν ασκείται το παραεμπόριο. Αυτό εκδηλώνεται με τη διάθεση παράνομων ειδών τα οποία:
 - 1. προέρχονται από τρίτες χώρες όπως Κίνα, Ταϊλάνδη, Κορέα κ.λπ. και εισάγονται ή διακινούνται εντός των κρατών- μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης,
 - 2. προέρχονται από επιχειρήσεις που δεν έχουν εκδώσει τα προβλεπόμενα νόμιμα παραστατικά.
- vii. Σε διάφορους τομείς εμπορικής δραστηριότητας, όπως κατασκευών, τουρισμού και ψυχαγωγίας (λ.χ. κέντρα διασκέδασης) και σε πολυεθνικές και εξωχώριες επιχειρήσεις.

ΔΙΑΦΟΡΟΙ ΤΟΜΕΙΣ ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

Ενδεικτικές περιπτώσεις φοροδιαφυγής εντοπίζονται:

- 1. Στον κατασκευαστικό τομέα.
 - i. Επιχειρήσεις ανέγερσης και πώλησης διαμερισμάτων δεν εμφανίζουν την πραγματική αξία των ακινήτων αλλά την αντικειμενική, με συνέπεια οι οικοδομικές επιχειρήσεις να φορολογούνται με χαμηλότερα κέρδη, ενώ οι αγοραστές να αποδίδουν αντίστοιχα μικρότερο τεκμήριο αγοράς και φόρο μεταβίβασης ακινήτου (ΦΜΑ).
 - ii. Απασχολούμενοι μηχανικοί στην οικοδομή δηλώνουν αμοιβές μικρότερες (ελάχιστο κόστος οικοδομής) από τις πραγματικά εισπραττόμενες.

iii. Τα φυσικά πρόσωπα που ανεγείρουν οικοδομή δηλώνουν ως δαπάνη ανέγερσης «το ελάχιστο κόστος οικοδομής», με αποτέλεσμα να φορολογούνται για μικρότερο ποσό ανέγερσης, οι δε απασχολούμενοι στην οικοδομή να δηλώνουν ως εισόδημα ή τα ελάχιστα καταβαλλόμενα ημερομίσθια ή να εκδίδουν απόδειξη παροχής υπηρεσιών για ποσό ίσο με το προβλεπόμενο στο «ελάχιστο κόστος οικοδομής».

2. Στις τουριστικές επιχειρήσεις:

- i. παρατηρείται η μέθοδος των διπλών συμβολαίων με συμβόλαια μεταξύ των ξενοδοχειακών και τουριστικών επιχειρήσεων, εξωτερικού και εσωτερικού, προκειμένου να εμφανίσουν μικρότερα έσοδα από τις παρεχόμενες υπηρεσίες, και μέρος των αποκρυβέντων εσόδων να παραμένει σε λογαριασμούς στο εξωτερικό.
- ii. Με τη μη έκδοση ή ανακριβής έκδοση φορολογικών στοιχείων από την παροχή υπηρεσιών και τις παρεπόμενες ξενοδοχειακές υπηρεσίες (χρήση θαλάσσιων μέσων ψυχαγωγίας, ομπρελών, γηπέδων αθλοπαιδιών κ.λπ., τηλεφωνικών, υπηρεσίες καθαριστηρίων, σάουνας, κομμωτηρίων κ.λπ.)

Πολλές από τις παραπάνω υπηρεσίες, επισήμως εμφανίζονται ως υπηρεσίες «πακέτου», ενώ στην πραγματικότητα εισπράττεται ιδιαίτερο τίμημα το οποίο και δεν εμφανίζεται.

3. Στις πολυεθνικές επιχειρήσεις: παρατηρείται φοροδιαφυγή

- i. μέσω της πρακτικής των υπεριμολογήσεων-υποτιμολογήσεων. Ειδικότερα το transfer pricing αποσκοπεί στη συρρίκνωση της φορολογικής επιβάρυνσης ενός πολυεθνικού ομίλου μέσω του καθορισμού μη πραγματικών τιμών των μεταξύ τους συναλλαγών.
- ii. μέσω των διογκούμενων δαπανών (management fees) και των αυξημένων ποσοστών δικαιωμάτων (royalties), που τιμολογούνται μεταξύ των εταιρειών του ομίλου.

4. Στις εξωχώριες εταιρείες (offshore) οι οποίες ιδρύονται με απώτερο σκοπό την απόκρυψη εσόδων και κερδών από παράνομες δραστηριότητες (π.χ. ξέπλυμα μαύρου χρήματος, λαθρεμπόριο όπλων, ναρκωτικών κλπ.) και τη μικρότερη δυνατή

φορολογική επιβάρυνση και κατ' επέκταση την απαλλαγή φορολογίας από τη χώρα της μόνιμης διαμονής τους.

ΕΙΔΙΚΟΙ ΦΟΡΟΙ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗΣ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ

Η φοροδιαφυγή εντοπίζεται:

1. Στον τομέα υγρών καυσίμων, είτε με παράνομη εισαγωγή και διακίνηση καυσίμων είτε με νόθευσή τους.
2. Σε επιχειρήσεις διάθεσης αλκοολούχων ποτών (μπαρ, κέντρα διασκέδασης, καφετέριες, ταβέρνες κ.λπ.) κυρίως μέσω λαθραίων και νοθευμένων αλκοολούχων ποτών.
3. Στα καπνοβιομηχανικά προϊόντα μέσω λαθραίας εισαγωγής, διακίνησης και διάθεσης προϊόντων καπνού.

ΣΤΟ ΦΟΡΟ ΠΡΟΣΤΙΘΕΜΕΝΗΣ ΑΞΙΑΣ

Η φοροδιαφυγή εντοπίζεται:

1. Όταν γίνονται αγορές ή πωλήσεις χωρίς να εκδίδονται παραστατικά ή όταν εκδίδονται αυτά να περιέχουν ανακριβή στοιχεία.
2. Όταν καταχωρούνται αυξημένες δαπάνες στοχεύοντας στην επιστροφή, στην έκπτωση ή στον συμψηφισμό του ΦΠΑ.
3. Όταν διακινούνται και τιμολογούνται εμπορεύματα από χώρες της Ε.Ε. με πλαστά παραστατικά ή από ανύπαρκτες εταιρείες ή εμφανίζονται συναλλαγές από τρίτες χώρες ως δήθεν ενδοκοινοτικές.
4. Έκπτωση ΦΠΑ για δαπάνες που δεν αναγνωρίζονται ή για πράξεις για τις οποίες δεν παρέχεται δικαίωμα έκπτωσης.
5. Παρατηρείται επίσης στον ενδοκοινοτικό ΦΠΑ η οργανωμένη απάτη τύπου Carousel, διαδοχικών δηλαδή συναλλαγών που οδηγούν στη μη καταβολή ΦΠΑ ή την αδικαιολόγητη απαίτηση επιστροφής ΦΠΑ.

Φοροδιαφυγής παρατηρείται και:

1. στη μη απόδοση άλλων φόρων (μη υποβολή δήλωσης Φ.Μ.Υ. και παρακρατουμένων φόρων),
2. στη φορολογία κεφαλαίου (φόροι μεταβίβασης ακινήτων, κληρονομιάς, δωρεών και γονικών παροχών, φόρος ακίνητης περιουσίας) η οποία συνδέεται κυρίως με τη διαφορά μεταξύ πραγματικής και δηλούμενης αξίας ακινήτων ειδικά σε περιοχές που δεν έχουν ακόμη ενταχθεί στο σύστημα αντικειμενικού προσδιορισμού των αξιών και προσδιορίζονται με συγκριτικά στοιχεία.

3.1.2. ΠΟΙΟΙ ΦΟΡΟΔΙΑΦΕΥΓΟΥΝ

Το μέγεθος της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα δεν μπορεί να καταγραφεί γιατί δεν υπάρχουν σαφής μετρήσεις που να το δείχνουν. Ωστόσο, από τις μελέτες που έχουν γίνει μπορεί να υπάρχουν μόνο εκτιμήσεις που απορρέουν από τα στοιχεία τα οποία όμως δεν καταγράφουν και το μέγεθός της. Έτσι, οι μελέτες αυτές ενώ μας δείχνουν ένα μέγεθος της φοροδιαφυγής αυτό αποτελεί εκτίμηση και όχι πραγματικότητα.

Η έρευνα που πραγματοποιήθηκε από την διαNEOσις αναφέρει τα εξής (<http://www.dianeosis.org/>):

1. Τα διαφυγόντα έσοδα από τη φοροδιαφυγή των φυσικών προσώπων κυμαίνονται από 1,9% ως 4,7% του ΑΕΠ ετησίως.
2. Από τη φοροδιαφυγή στον ΦΠΑ εκτιμάται ότι χάνεται το 3,5% του ΑΕΠ.
3. Απώλειες από το λαθρεμπόριο ποτών, τσιγάρων και καυσίμων αντιστοιχεί σε περίπου 0,5% του ΑΕΠ.
4. Για τα νομικά πρόσωπα, τα διαφυγόντα κέρδη για τη χώρα από τη φοροδιαφυγή και φοροαποφυγή των επιχειρήσεων υπολογίζονται γύρω στο 0,15% του ΑΕΠ.

Κατά συνέπεια, το μέγεθος της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα μπορεί να προσδιοριστεί σε ένα ποσοστό από 6% ως 9% του ΑΕΠ, δηλαδή ανάμεσα σε €11 και €16 δισ. το χρόνο.

Εάν εξετάσουμε ποιες κατηγορίες πολιτών φοροδιαφεύγουν εξακριβώνουμε τα εξής:

1. σε αντίθεση με τους αυτοαπασχολούμενους, η φοροδιαφυγή στους μισθωτούς είναι εύκολα ανιχνεύσιμη, και γι' αυτό το λόγο η ανακριβής δήλωση των εισοδημάτων τους παρατηρείται σε πολύ μικρότερο ποσοστό.
2. οι πολίτες που έχουν υψηλά εισοδήματα πληρώνουν και την πλειοψηφία των φόρων στη χώρα. Ταυτόχρονα, όμως, πολίτες με πολύ υψηλά εισοδήματα έχουν στη διάθεσή τους μια σειρά από εργαλεία φοροαποφυγής όπως την ίδρυση offshore εταιρειών, shell corporations, trusts και άλλων νομικών οντοτήτων. Σύμφωνα με μελέτες, το 8% της περιουσίας φορολογούμενων παγκοσμίως βρίσκεται σε φορολογικούς παραδείσους. Στην Ελλάδα, τα συχνότερα εργαλεία που έχουν χρησιμοποιηθεί γι' αυτό το σκοπό είναι η μεταβίβαση ακινήτων σε εξωχώριες εταιρείες (ένα φαινόμενο που εν μέρει αντιμετωπίζεται με έναν ειδικό φόρο που επιβάλλεται σε τέτοια ακίνητα) και με την αλλαγή φορολογικής κατοικίας, ενίοτε και με τεχνητά μέσα.
3. Τα νομικά πρόσωπα φοροδιαφεύγουν με μια σειρά από μεθόδους. Η πιο συνήθης είναι η έκδοση ή λήψη εικονικών τιμολογίων, μια πρακτική συνήθης κυρίως σε μικρές και μικρομεσαίες επιχειρήσεις, που στοχεύει ταυτόχρονα στη μείωση του φόρου εισοδήματος και του ΦΠΑ, και την εμφάνιση εικονικών ζημιών. Υπάρχει και μια σειρά άλλων τρόπων αποφυγής της απόδοσης του ΦΠΑ και της μείωσης των κερδών που εμφανίζει η επιχείρηση, εμφανίζοντας εικονικές δαπάνες.
4. Οι επιχειρήσεις μεγάλου μεγέθους κατά κανόνα δεν μπορούν να καταφεύγουν σε τέτοιες λύσεις. Ως εκ τούτου εμφανίζονται να πληρώνουν και την μεγάλη πλειοψηφία των φόρων που αποδίδουν τα νομικά πρόσωπα στη χώρα. Υπάρχουν όμως άλλοι τρόποι φοροδιαφυγής διαθέσιμοι σε πολύ μεγάλες πολυεθνικές επιχειρήσεις. Η πραγματοποίηση ενδοκοινοτικών συναλλαγών. Αυτές, βεβαίως, δεν αντιμετωπίζονται από μεμονωμένα κράτη. Περίπου το 60% του παγκόσμιου εμπορίου διεξάγεται εντός πολυεθνικών ομίλων με ενδοομιλικές συναλλαγές, όπου υπάρχουν μεγάλα περιθώρια φοροαποφυγής. Στην Ελλάδα, βεβαίως υπάρχουν μόνο 901 «μεγάλες» επιχειρήσεις (με κέρδη άνω των 1,2 εκατομμυρίων ετησίως) που αποτελούν το 0,4% του συνόλου. Κάποιες από αυτές οπωσδήποτε έχουν την δυνατότητα να χρησιμοποιήσουν τέτοιες μεθόδους για να αποφύγουν μέρος της

φορολόγησής τους. Αλλά ταυτόχρονα, αυτές είναι οι επιχειρήσεις που καταβάλλουν το 69% των φορολογικών εσόδων που προέρχονται από νομικά πρόσωπα στη χώρα, ένα ποσό που είναι κάτω από το 4% των κρατικών εσόδων γύρω στα €1,9 δισ. ευρώ. Τα διαφυγόντα κέρδη του κράτους από αυτές τις δραστηριότητες είναι δύσκολο να υπολογιστούν.

5. Η φοροδιαφυγή παρουσιάζεται εντονότερη σε κάποιες γεωγραφικές περιοχές της χώρας, όπως η Νότια Ελλάδα, σε αντίθεση με την περιοχή της Αττικής. Σύμφωνα με άλλους μελετητές, η φοροδιαφυγή στην Ελλάδα εμφανίζεται διασκορπισμένη από γεωγραφική σκοπιά, εντούτοις, οι περιοχές που δεν αποτελούν αστικά κέντρα (όπως είναι για παράδειγμα Αθήνα, Θεσσαλονίκη και πόλεις με πληθυσμό μεγαλύτερο των 100.000 κατοίκων) εμφανίζουν υψηλότερα επίπεδα φοροδιαφυγής (διαΝΕΟσις, 2016).
6. Επίσης, παράγοντας που επιδρά αυξητικά στην έκταση της φοροδιαφυγής είναι η οικογενειακή κατάσταση των φορολογουμένων. Έτσι, φαίνεται ότι άγαμοι φοροδιαφεύγουν λιγότερο ενώ οι έγγαμοι και οι έγγαμοι με παιδιά φοροδιαφεύγουν περισσότερο, με το ποσοστό να αυξάνεται ανάλογα με το πλήθος των μελών της οικογένειας.
7. Το φορολογικό βάρος στην Ελλάδα το σηκώνουν οι μισθωτοί, άποψη την οποία υιοθετεί το 87,7% των Ελλήνων. Η άποψη αυτή είναι επίσης σύμφωνη με τα συμπεράσματα μελετητών διαχρονικά οι οποίοι τοποθετούν το ποσοστό φοροδιαφυγής των μισθωτών μόλις σε 0,5%-1% (διαΝΕΟσις, 2016).

3.2. Η ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Το μέγεθος της παραοικονομίας στην Ελλάδα είναι ανάμεσα στις χώρες μέλη της Ε.Ε. αλλά και του ΟΟΣΑ το μεγαλύτερο καθώς εκτιμάται ότι κυμαίνεται μεταξύ 25% και 37% ως προς το ΑΕΠ της χώρας. Έτσι η Ελλάδα με την ύπαρξη της παραοικονομίας που υπάρχει χάνει ετήσια

φορολογικά έσοδα της τάξης των 15 δις€, ποσό που αντιπροσωπεύει περίπου το 30% του συνόλου των φορολογικών εσόδων του Κρατικού Προϋπολογισμού (Υπουργείο Οικονομίας, 2011).

Η παραοικονομία εντοπίζεται:

1. Στα εισοδήματα εκείνα τα οποία ενώ αποκτώνται με νόμιμο τρόπο δεν δηλώνονται στις φορολογικές αρχές. Τέτοια εισοδήματα είναι από δεύτερη εργασία ή από εργασία ατόμων που λαμβάνουν επίδομα ανεργίας). Αυτό προκαλεί αντίστοιχη εκτεταμένη φοροδιαφυγή και εισφοροδιαφυγή.
2. Στα εισοδήματα που αποκτώνται από παράνομες δραστηριότητες όπως είναι:
 - i. Το λαθρεμπόριο καυσίμων, ποτών, τσιγάρων κ.λπ.
 - ii. Η τοκογλυφία,
 - iii. Το παραεμπόριο
 - iv. Το μαύρο χρήμα από χρηματισμούς ή διαφθορά
3. Στα εισοδήματα που αποκτώνται έξω από την κανονική αγορά όπως τα προϊόντα που παράγονται και πουλιούνται από το σπίτι κ.λπ.

Για την ύπαρξη της παραοικονομίας ευθύνονται οι εξής παράγοντες (διαΝΕΟσις, 2016):

1. Η συσσώρευση αποταμιεύσεων, κατά την οποία τα άτομα καταφεύγουν σε σκιώδεις δραστηριότητες, με σκοπό τη μη καταβολή φόρων και εισφορών, καθώς και την εξοικονόμηση πόρων από τη μη εμπλοκή στη γραφειοκρατία.
2. Η έλλειψη του αισθήματος ενοχής, η οποία παρατηρείται όταν οι φορολογούμενοι έχουν έλλειμμα εμπιστοσύνης απέναντι στους συμπολίτες τους και στο κράτος.
3. Η μικρή πιθανότητα σύλληψης, λόγω των ανεπαρκών μέσων της Φορολογικής Διοίκησης προς έλεγχο και τιμωρία των παραβατών.
4. Η ευκολία συμμετοχής, καθώς πολλές συναλλαγές γίνονται σε μετρητά και η κατοχή τους είναι ιδιαιτέρως εύκολη.

Οι συνέπειές της είναι οι εξής:

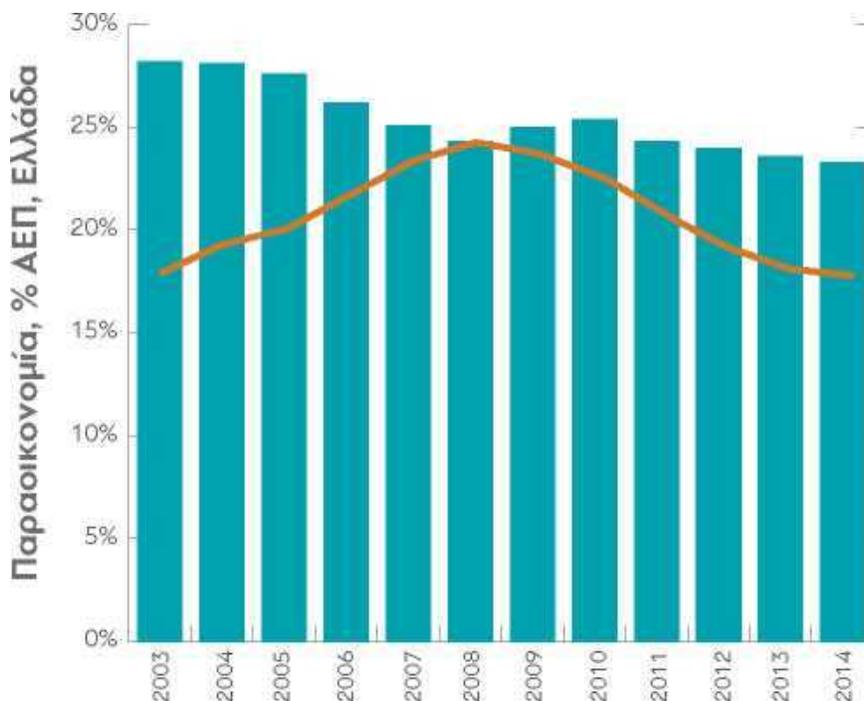
1. Αύξηση της εισφοροδιαφυγής στους άμεσους φόρους.
2. Άνιση κατανομή των φορολογικών βαρών.
3. Στρεβλώσεις της καταναλωτικής συμπεριφοράς των πολιτών και των όρων ανταγωνισμού των επιχειρήσεων που δρουν νόμιμα και εκείνων που παρανομούν.

4. Παρερμηγεία του ύψους του ΑΕΠ καθώς οι εθνικές στατιστικές υπηρεσίες δεν μπορούν να μετρήσουν το πραγματικό του μέγεθος με αποτέλεσμα η άσκηση της οικονομικής πολιτικής της χώρας να οδηγείται σε λαθεμένες αποφάσεις.
5. Ενισχύεται ο αθέμιτος ανταγωνισμός καθώς όσοι παραοικονομούν λειτουργούν έξω από τα πλαίσια της αγοράς.
6. Ύπαρξη μεγάλης φοροδιαφυγής που οδηγεί σε μείωση των εισπραττόμενων εσόδων από φόρους που έχει ως συνέπεια τη διόγκωση του δημοσιονομικού ελλείμματος και την άδικη κατανομή του πλούτου αλλά και την αδυναμία του κράτους να εξασφαλίσει τους απαιτούμενους πόρους. Έτσι καταφεύγει στον εξωτερικό δανεισμό με ότι αυτό συνεπάγεται για την εγχώρια οικονομία.
7. Οδηγεί στην εκροή των εισοδημάτων στο εξωτερικό.
8. Ενισχύει την ενεργό ζήτηση και την αποταμίευση ή την αγορά χρηματιστηριακών προϊόντων, με θετικά αποτελέσματα όταν η ζήτηση είναι υποτονική και αρνητικά εάν υπάρχει υπερβάλλουσα ζήτηση.

Το παρακάτω γράφημα 3.1. δείχνει το μέγεθος της παραοικονομίας ως ποσοστού του ΑΕΠ στην Ελλάδα σε σχέση με την Ε.Ε. Η πορεία της Ελλάδας καταγράφεται με την πορτοκαλί γραμμή ενώ της Ε.Ε. με τις πράσινες ράβδους.

Παρατηρούμε λοιπόν ότι το ποσοστό της παραοικονομίας ως προς το ΑΕΠ αυξήθηκε από 19,6% σε 20,1%, με την έναρξη της πρόσφατης οικονομικής κρίσης στην Ευρώπη μεταξύ 2008-2009. Παρ' όλα αυτά, η παραοικονομία δείχνει να ακολουθεί μια γενική πτωτική τάση μετά το 2009.

Αντίστοιχη τάση φαίνεται να παρουσιάζει η παραοικονομία και στην Ελλάδα. Παρότι παραμένει σε υψηλότερα επίπεδα από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, δείχνει να αυξάνεται κατά τα πρώτα χρόνια της κρίσης, ενώ εμφανίζει μια σχετική πτωτική τάση από το 2011 και μετά.

Διάγραμμα 3.1: Η Παραοικονομία ως ποσοστό του ΑΕΠ στην Ελλάδα

ΠΗΓΗ: διαΝΕΟσις, (2016) *Η Φοροδιαφυγή στην Ελλάδα. Αιτίες, έκταση και Προτάσεις Καταπολέμησής της*, Αθήνα.

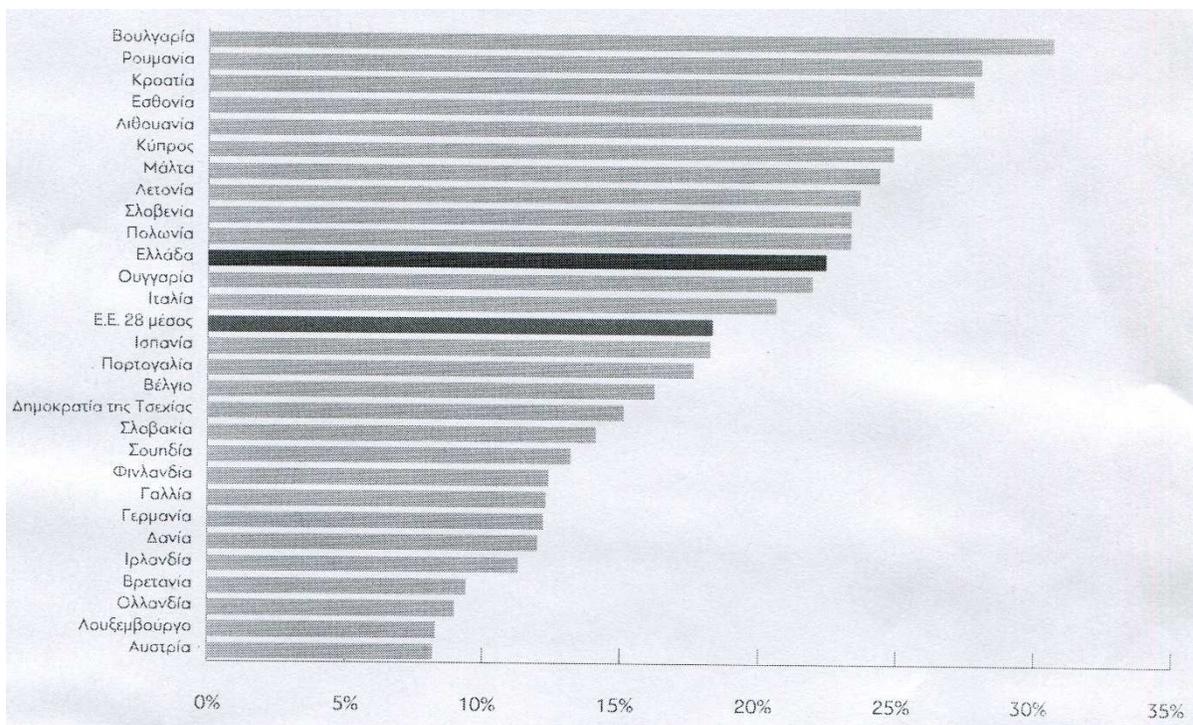
Σύμφωνα με διαφορετικές μελέτες, όσο και διαχρονικά, το μέγεθος της παραοικονομίας στην Ελλάδα έχει εκτιμηθεί περίπου σε 20%-30% του ΑΕΠ και είναι από τα μεγαλύτερα σε επίπεδο ανεπτυγμένων οικονομιών. Οι μετρήσεις αυτές βασίζονται σε οικονομετρικές μελέτες, και όχι σε μετρήσεις από τη μη παρατηρούμενη οικονομία στους εθνικούς λογαριασμούς.

Για τη χρονική περίοδο 1999-2010, όπως παρατηρούμε από το διάγραμμα 3.3. υπολογίζεται ότι η παραοικονομία στην Ελλάδα άγγιζε το 27% του ΑΕΠ, σε σύγκριση με το μέσο όρο των χωρών του ΟΟΣΑ, που έφτανε το 20,2%.

Σύμφωνα με στοιχεία πρόσφατων μελετών, το μέγεθος της παραοικονομίας της Ελλάδας το 2015 υπολογίζεται ότι ανήλθε περίπου στο 22,4% του ΑΕΠ, κάτι το οποίο μεταφράζεται σε περίπου €40 δισ. όπως παρατηρούμε από το παρακάτω διάγραμμα.

Αξιοσημείωτη είναι επίσης η διαφορά στο μέγεθος και στην ανάπτυξη της παραοικονομίας

από τις βόρειες προς τις νότιες χώρες της Ε.Ε. Κατά μέσο όρο, οι νοτιότερες χώρες σημειώνουν μεγαλύτερα ποσοστά παραοικονομίας, σε σύγκριση με την Ανατολική και τη Δυτική Ευρώπη.

Διάγραμμα 3.2: Παραοικονομία ως ποσοστό του ΑΕΠ, ανάμεσα στις χώρες της Ε.Ε.-28, περιόδου 2015

ΠΗΓΗ: διαΝΕΟσις, (2016) *Η Φοροδιαφυγή στην Ελλάδα. Αιτίες, έκταση και Προτάσεις Καταπολέμησής της*, Αθήνα.

3.3. Η ΦΟΡΟΑΠΟΦΥΓΗ

Είναι το φαινόμενο της μη καταβολής ή μερικής καταβολής φόρων, μέσω εκμετάλλευσης των κενών της νομοθεσίας. Τα νομοθετικά αυτά κενά, ο τρόπος που ερμηνεύονται από τα δικαστήρια και η σχετική πρακτική των φορολογικών αρχών, αποτελούν συχνά αντικείμενο εξειδικευμένης επαγγελματικής συμβουλής (λ.χ. νομικών, φοροτεχνικών κ.ά.).

Μια ενέργεια για να θεωρηθεί ως ενέργεια φοροαποφυγής θα πρέπει να έχει τα παρακάτω χαρακτηριστικά (<http://195.251.38.253:8080/>):

1. Να υπάρχει το στοιχείο της ανειλικρίνειας, της εικονικότητας και της πλαστότητας.
2. Να υφίσταται εκμετάλλευση των κενών, των ασαφειών και της κακής διατύπωσης της φορολογικής νομοθεσίας ή σε αντίθετη περίπτωση εκμετάλλευση δυνατοτήτων της φορολογικής νομοθεσίας οι οποίες δεν ήταν στην πρόθεση του νομοθέτη.
3. Να υπάρχει μυστικότητα ώστε να αποφευχθεί η λήψη μέτρων που θα καλύψει τα σχετικά κενά της φορολογικής νομοθεσίας για φοροαποφυγή.

Οι συνέπειες της φοροαποφυγής για την μείωση της φορολογητέας ύλης είναι ευνόητες και η αποκάλυψή της συνδέεται με την προσπάθεια της διοίκησης για την πλήρωση των κενών της νομοθεσίας.

Η φοροαποφυγή μπορεί να πραγματοποιηθεί:

- 1) με μεθόδους οι οποίες ενεργοποιούνται στο πλαίσιο κατάχρησης της εθνικής νομοθεσίας
- 2) με μηχανισμούς που χρησιμοποιούν καταχρηστικά το διεθνές εταιρικό δίκαιο.

Όσον αφορά τους μηχανισμούς που χρησιμοποιούν καταχρηστικά το διεθνές εταιρικό δίκαιο, αυτοί είναι οι εξής:

1. Μέσω «εξωχώριων εταιριών», οι οποίες είναι εγκατεστημένες στους επονομαζόμενους «φορολογικούς παραδείσους».
2. Μέσω της τεχνητής μεταφοράς ζημιών στο πλαίσιο πολυεθνικών ομίλων.
3. Μέσω της έμμεσης μεταφοράς κερδών από χώρες με υψηλούς φορολογικούς συντελεστές σε χώρες με χαμηλούς φορολογικούς συντελεστές.
4. Με αντίστοιχη διαμόρφωση των τιμών των συναλλαγών (πρακτική ενδοομιλικών τιμολογήσεων).
5. Μέσω υπερτιμολογήσεων και υποτιμολογήσεων και παραβίαση της αρχής της ανοιχτής αγοράς ή της αρχής των ίσων αποστάσεων.
6. Μέσω της καταχρηστικής αύξησης του δανεισμού από εταιρία που είναι εγκατεστημένη σε χώρα με χαμηλή φορολογία προς εταιρία με υψηλή φορολογία.
7. Με την καταχρηστική χρησιμοποίηση εταιριών χαρτοφυλακίου.

8. Με την τακτική της καταχρηστικής χρησιμοποίησης των συμβάσεων αποφυγής διπλής φορολογίας.
9. Με τη μη δήλωση από φυσικά πρόσωπα των εισοδημάτων που αποκτούν στην αλλοδαπή, ή μέσω ίδρυσης καταπιστευμάτων ή «εταιριών- βιτρινών».

3.4. ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΦΟΡΟΑΠΟΦΥΓΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Είναι αρκετοί που συγχέουν την φοροδιαφυγή με την φοροαποφυγή αν και υπάρχει διαφορά μεταξύ τους. Πιο συγκεκριμένα, η φοροδιαφυγή είναι μία παράνομη πράξη ενώ η φοροαποφυγή όχι καθώς εκμεταλλεύεται τα κενά που υπάρχουν στη νομοθεσία και έτσι η παράβαση δεν γίνεται στο γράμμα αλλά στο πνεύμα του νόμου.

Στο νόμο 4174/2013 και συγκεκριμένα στο άρθρο 38, γίνεται διάκριση των δύο φαινομένων. Φοροδιαφυγή, με το νόμο αυτό, διαπράττεται όταν κάθε τεχνητή διευθέτηση ή σειρά διευθετήσεων που αποβλέπει σε αποφυγή της φορολόγησης και οδηγεί σε φορολογικό πλεονέκτημα, το οποίο προκύπτει από τη σύγκριση του οφειλόμενου φόρου με το ποσό που θα όφειλε ο ίδιος ο φορολογούμενος κάτω από τις ίδιες συνθήκες χωρίς τη διευθέτηση. Όμως τόσο η φοροαποφυγή όσο και η φοροδιαφυγή έχουν το ίδιο αποτέλεσμα, δηλαδή την μη καταβολή των φόρων. Έτσι αυτές οι δύο έννοιες συναντώνται έχοντας ως κοινό στοιχείο τη στέρηση εσόδων από το Δημόσιο.

Όμως μια από τις σημαντικότερες διαφορές ανάμεσα στην φοροαποφυγή και στην φοροδιαφυγή, είναι το γεγονός ότι η φοροαποφυγή δεν μπορεί να εφαρμοστεί εξίσου εύκολα από όλα τα κοινωνικά στρώματα, δεδομένου ότι για να μπορέσει ένα φυσικό ή νομικό πρόσωπο να εφαρμόσει την φοροδιαφυγή, θα πρέπει πρωτίστως να έχει δημιουργήσει ένα πολύ καλά μελετημένο φορολογικό σχεδιασμό, ο οποίος προαπαιτεί όχι μόνο άριστες νομικές γνώσεις για την εύρεση των «κενών» της φορολογικής νομοθεσίας, αλλά επιπλέον απαιτεί άριστες γνώσεις της οικονομικής και λογιστικής επιστήμης, έτσι ώστε να επιτευχθεί το βέλτιστο δυνατό αποτέλεσμα. Επομένως σε αυτή την περίπτωση γίνεται απόλυτα κατανοητό ότι η φοροαποφυγή διαπράττεται

ως επί το πλείστο από κοινωνικά στρώματα τα οποία διαθέτουν την οικονομική επιφάνεια για να πληρώσουν τους κατάλληλους νομικούς και οικονομολόγους που εν συνεχεία θα καταστρώσουν το απαιτούμενο για την περίπτωση τους φορολογικό σχεδιασμό (Γκορόγιας και Σπυριδάκης, 2014:35).

Ακόμα μια σημαντική διαφορά μεταξύ της φοροαποφυγής και της φοροδιαφυγής, είναι ότι στην περίπτωση της φοροαποφυγής δεν προβλέπεται συγκεκριμένη ποινή ή επιβολή κυρώσεων από τον νόμο, ενώ ως γνωστό στην περίπτωση της φοροδιαφυγής υπάρχουν σοβαρές ποινές αλλά και κυρώσεις, οι οποίες ποικίλουν ανάλογα αν πρόκειται για φυσικό ή νομικό πρόσωπο.

Άλλοι συνδέουν τη φοροδιαφυγή με την παραοικονομία. Η φοροδιαφυγή είναι μέρος τόσο της παραοικονομίας όσο και της επίσημης οικονομικής δραστηριότητας ενώ μέρος της παραοικονομίας καταλήγει στην καταβολή φόρων, μέσω των μεταγενέστερων συναλλαγών με τη φανερή οικονομία.

3.5. ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ

Επειδή τόσο η φοροδιαφυγή, όσο και η παραοικονομία σε συνδυασμό και με την φοροαποφυγή έχουν μεγάλα ποσοστά στην Ελλάδα σε σύγκριση με τις άλλες χώρες μέλη του ΟΟΣΑ γίνεται αντιληπτό ότι το πρόβλημα υπήρχε στη μη είσπραξη των φόρων από την πολιτεία. Όμως για να εισπραχθούν αυτοί οι φόροι πρέπει να υπάρξει ένας φορολογικός ελεγκτικός μηχανισμός. Μέχρι πρόσφατα αυτός ο μηχανισμός ήταν εξαρτώμενος από τον Κώδικα Βιβλίων και Στοιχείων ο οποίος ήταν πολύ παλαιός και μη λειτουργικός που σκοπός του ήταν να επιβάλλει αυστηρά πρόστιμα αλλά να μην τα εισπράττει στο μεγάλο τους μέρος ποτέ.

Έτσι λοιπόν, ενώ υπήρχε ελεγκτικός μηχανισμός, επέβαλε πρόστιμα, δεν τα εισέπραττε με αποτέλεσμα να ωθεί στη φοροδιαφυγή και στην παραοικονομία εξαιτίας της αδιαφάνειας και της έλλειψης τιμωρησίας που υπήρχε. Με λίγα λόγια υπήρχε ένας φαύλος κύκλος μεταξύ φοροδιαφυγής και ελεγκτικού μηχανισμού, που εν τέλει καλλιεργούσε τη φοροδιαφυγή με τα μέτρα, τις ποινές που επέβαλλε και την αδράνεια στην τήρηση αυτών των ποινών.

Ιδιαίτερα προβληματική εμφανίζεται επίσης η εξέλιξη των φορολογικών υποθέσεων στα δικαστήρια. Πολύ μεγάλες καθυστερήσεις (που συχνά ξεπερνούν την 5ετία), συχνές αναστολές

καταβολής των προβλεπόμενων προκαταβολών και απορριπτικές για το δημόσιο αποφάσεις που στηρίζονται σε τυπικές ατέλειες διοικητικών πράξεων είναι αιτίες που ακυρώνουν την είσπραξη βεβαιωμένων φόρων και δημιουργούν κίνητρα για φοροδιαφυγή εφόσον στη χαμηλή πιθανότητα αποκάλυψης της φοροδιαφυγής προστίθεται η χαμηλή πιθανότητα έγκαιρης και αποτελεσματικής τιμωρίας (Υπουργείο Οικονομίας, 2011).

Όλα αυτά οδηγούν στην κατάσταση την οποία βρίσκεται σήμερα από άποψη φορολογικών εσόδων το Ελληνικό Δημόσιο. Χρειαζόταν μια γενναία προσπάθεια για να βγει η φορολογική διοίκηση από το τέλμα με μία σειρά από συντονισμένες θεσμικές οργανωτικές και επιχειρησιακές ενέργειες.

Για να αντιμετωπιστεί το φαινόμενο της παραοικονομίας θα πρέπει καταρχάς να εκσυγχρονιστεί το φορολογικό σύστημα και να γίνουν πιο αποτελεσματικοί οι φοροελεγκτικοί και εισπρακτικοί μηχανισμοί. Επίσης θα πρέπει να γίνονται διασταυρώσεις στοιχείων ώστε να διαπιστωθεί τυχόν οικονομική δραστηριότητα και έτσι να παταχθεί η παραοικονομία.

Τα μέτρα που πάρθηκαν προς την κατεύθυνση αυτή είναι τα εξής:

1. Αλλαγές στη νομοθεσία.
2. Οργανωτικές και λειτουργικές μεταρρυθμίσεις.
3. Στοχευμένες επιχειρησιακές δράσεις.

3.6. ΩΦΕΛΕΙΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΤΑΞΗ ΤΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ

Οι ωφέλειες από την πάταξη της φοροδιαφυγής και παραοικονομίας είναι τόσο άμεσες όσο και έμμεσες.

Οι **άμεσες ωφέλειες** είναι οι εξής:

1. η μη στέρηση των κρατικών εσόδων: η φοροδιαφυγή στερεί σημαντικά έσοδα από τον κρατικό προϋπολογισμό και περιορίζει τη δυνατότητα για χρηματοδότηση των κρατικών επενδύσεων και δαπανών, αυξάνοντας έτσι τις ανάγκες για δανεισμό. Επίσης λειτουργεί στρεβλωτικά σε βάθος χρόνου ως προς τη δομή της οικονομίας, καθώς επηρεάζει τα διαθέσιμα κρατικά εισοδήματα, τα οποία με τη σειρά τους αναδιανέμονται με τη μορφή κρατικών παροχών και ενισχύσεων. Έτσι λοιπόν

χτυπώντας την φοροδιαφυγή αυξάνονται σημαντικά τα εθνικά φορολογικά έσοδα και ενισχύεται η πιθανότητα αύξησης του ΑΕΠ, ενώ παράλληλα ισχυροποιείται η οικονομία. Η ελληνική οικονομία θα ενδυναμωθεί, θα περιοριστεί η ανάγκη για δανεισμό, και κατά συνέπεια θα χαλαρώσουν οι αυστηροί όροι δανεισμού της χώρας, με επακόλουθο τον περιορισμό/κατάργηση σειράς μέτρων (φορολογικών και δημοσιονομικών), που εφαρμόστηκαν λόγω του δημοσιονομικού προβλήματος. Έτσι η μείωση της φοροδιαφυγής θα δώσει το έναυσμα για τη διενέργεια περαιτέρω μεταρρυθμίσεων στη χώρα, με σκοπό την εγκαθίδρυση εύρυθμης και σταθερής οικονομίας και ανάπτυξης.

2. Ορθή κατανομή των φορολογικών βαρών: η αναποτελεσματική φοροεισπρακτική πολιτική είναι σε αλληλένδετη σχέση με τη μη δίκαιη κατανομή των φορολογικών βαρών που σαν αποτέλεσμα έχει την διεύρυνση των ανισοτήτων. Αυτό συμβαίνει γιατί τα φορολογικά βάρη κατανέμονται με τέτοιον τρόπο, ώστε τα χαμηλότερα εισοδηματικά στρώματα και οι συμμορφούμενοι με τις φορολογικές τους υποχρεώσεις να είναι εκείνοι που επωμίζονται το μεγαλύτερο βάρος. Όμως εάν αντιμετωπιστεί το φαινόμενο της φοροδιαφυγής και παραοικονομίας θα γίνεται μια πιο ορθή κατανομή των φορολογικών βαρών, και κατ' επέκταση θα εκμηδενιστούν οι κοινωνικές ανισότητες, που δημιουργούνται από τη μέχρι τώρα πρακτική. Επιπλέον, θα μειωθούν οι φορολογικοί συντελεστές και συνακόλουθα το οικονομικό βάρος που επωμίζονται οι συνεπείς φορολογούμενοι, τόσο σε επίπεδο φυσικών όσο και νομικών προσώπων. Οι αρνητικές επιπτώσεις και οι ανισότητες που προκαλούνται εξαιτίας της φοροδιαφυγής θα εκμηδενιστούν με την πάταξή της, καθώς τα φορολογικά βάρη θα επιμερίζονται με βάση τα πραγματικά πλέον εισοδήματα των φορολογουμένων και σύμφωνα πάντα με την πραγματική φοροδοτική τους ικανότητα.
3. Ανταποδοτικό κράτος: Η φοροδιαφυγή μειώνει σημαντικά τα κρατικά έσοδα, και κατ' επέκταση περιορίζει τις δημόσιες δαπάνες, αλλά και την ποιότητα και την ποσότητα των παρεχόμενων δημόσιων αγαθών. Με την πάταξή της θα αυξηθούν τα κρατικά έσοδα από τους φόρους, τα οποία με τη σειρά τους θα αξιοποιηθούν και θα επιστραφούν ανταποδοτικά στους φορολογουμένους, με τη μορφή παροχών και υπηρεσιών. Η δημοσιονομική εξυγίανση θα θέσει τις βάσεις για τη βελτίωση

βασικών τομέων της κοινωνίας, όπως οι τομείς της δημόσιας υγείας και εκπαίδευσης, καθώς και βασικών δημόσιων υποδομών, αναγκαίων για την ανάπτυξη και την ενίσχυση του βιοτικού επιπέδου. Με την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής, όχι μόνον θα επιτευχθεί η ίση κατανομή των φορολογικών βαρών και θα αξιοποιηθεί μέρος των δημοσίων εσόδων σε καίριους τομείς της κοινωνίας, αλλά θα κατανεμηθούν και τα κρατικά κοινωνικά επιδόματα (π.χ. επίδομα θέρμανσης, ανεργίας κ.λπ.).

Οι έμμεσες ωφέλειες είναι οι εξής:

1. Υγιής οικονομία και επενδύσεις: Οι προσπάθειες που καταβάλλονται για τη λήψη ευνοϊκών φορολογικών μέτρων κατά τη χάραξη της οικονομικής πολιτικής, με σκοπό την ανάπτυξη της οικονομίας, καταστέλλονται και ουσιαστικά ακυρώνονται, εξαιτίας της αυξημένης φοροδιαφυγής και παραοικονομίας. Η καταπολέμηση της φοροδιαφυγής, πέραν της αύξησης των κρατικών εσόδων που μπορεί να επιφέρει, θα θέσει τα θεμέλια για τη δημιουργία μιας υγιούς οικονομίας, δηλαδή ενός σταθερού και υγιούς οικονομικού περιβάλλοντος, που θα προσελκύει επενδύσεις και θα προασπίζει τον υγιή ανταγωνισμό, καταστέλλοντας εν τη γενέσει τους φαινόμενα όπως αυτό της παραοικονομίας. Η αύξηση των δημοσίων εσόδων μπορεί να συμβάλει, με τη σειρά της, στη σταδιακή μείωση των φορολογικών συντελεστών και να θέσει σταθερές βάσεις για την προσέλκυση επενδυτών. Ένα υγιές και σταθερό οικονομικό και φορολογικό περιβάλλον είναι το κατάλληλο για την ευημερία των επιχειρήσεων και, κατ' επέκταση, των πολιτών που διαβιούν σε αυτό. Μια υγιής οικονομία, με μεγάλη αγοραστική δύναμη, είναι πιο ανταγωνιστική και προσελκύει επενδύσεις, οι οποίες, με τη σειρά τους, δημιουργούν νέες θέσεις εργασίας, επιφέροντας περαιτέρω ανάπτυξη στην εθνική οικονομία.
2. Υγιής ανταγωνισμός επιχειρήσεων: Η φοροδιαφυγή, η παραοικονομία και η διαφθορά διαταράσσουν τους όρους του ανταγωνισμού μεταξύ των επιχειρήσεων, επιτρέποντας σε αυτές που φοροδιαφεύγουν ή που αναπτύσσουν μη καταγεγραμμένη οικονομική δραστηριότητα (π.χ. κάνοντας χρήση αδήλωτης εργασίας) να διατηρούν χαμηλότερο κόστος παραγωγής, αποκτώντας έτσι ανταγωνιστικό πλεονέκτημα έναντι των υπολοίπων. Η ανισορροπία αυτή

επηρεάζει αρνητικά την ανταγωνιστικότητα των υγιών επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην επίσημη οικονομία, καθώς αυτές δεν μπορούν να περιορίσουν το κόστος παραγωγής, για να ανταγωνιστούν την πλασματική μείωση του κόστους από τις επιχειρήσεις που φοροδιαφεύγουν ή δραστηριοποιούνται μέσω της παραοικονομίας. Τα ανωτέρω έχουν ως αποτέλεσμα την εκδίωξη των υγιών επιχειρήσεων από τον κλάδο και, κατ' επέκταση, τη μείωση της ανταγωνιστικότητας όλης της οικονομίας. Η πάταξη της φοροδιαφυγής θα συντελέσει στη μείωση των τιμών των αγαθών και των υπηρεσιών, όχι μόνον για τους καταναλωτές, αλλά και για τις επιχειρήσεις, θα ενισχύσει τον υγιή ανταγωνισμό μεταξύ των επιχειρήσεων και θα δημιουργήσει πληθώρα νέων θέσεων εργασίας.

3. Καλλιέργεια εμπιστοσύνης απέναντι στο κράτος: Η εμπιστοσύνη των πολιτών απέναντι στο κράτος διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στη γενικότερη συμμόρφωσή τους. Υποστηρίζεται ότι οι φορολογούμενοι καταβάλλουν τους φόρους που τους αναλογούν, είτε επειδή το θέλουν είτε επειδή υποχρεώνονται σε αυτό. Έχει παρατηρηθεί όμως ότι η δύναμη του κράτους να επιβληθεί στους φορολογουμένους και το αίσθημα της υποχρέωσης δεν ασκούν καμία επίδραση, είτε αρνητική είτε θετική, στην εκούσια συμμόρφωση των πολιτών, όταν υπάρχει δικαιολογημένη εμπιστοσύνη απέναντι στο κράτος. Αντίθετα, όταν απουσιάζει το αίσθημα εμπιστοσύνης, η δύναμη του κράτους φαίνεται να επηρεάζει αρνητικά, οδηγώντας σε πολύ μικρότερη εκούσια συμμόρφωση.

Γίνεται λοιπόν κατανοητό ότι η συμμόρφωση των φορολογουμένων εξαρτάται και επηρεάζεται από ψυχολογικούς και κοινωνικούς παράγοντες, όπως το αίσθημα δικαίου, η φορολογική ηθική και η εμπιστοσύνη απέναντι στο κράτος. Με την πάταξη, επομένως, της φοροδιαφυγής και την αξιοποίηση των κρατικών εσόδων σε καίριους τομείς της κοινωνίας, όπως η δημόσια εκπαίδευση και υγεία, και με τη δημιουργία εκσυγχρονισμένης Φορολογικής Διοίκησης, θα αντιστραφεί η αντίληψη των πολιτών για το κράτος, θα ενισχυθεί το αίσθημα δικαιολογημένης εμπιστοσύνης τους απέναντι σε αυτό, και κατά συνέπεια θα καλλιεργηθεί η παιδεία για τη φορολογική τους συμμόρφωση. Η ωφέλεια αυτή ίσως να είναι και η σημαντικότερη, καθώς μακροπρόθεσμα συντελεί στην ανάπτυξη της εθνικής οικονομίας, αλλά και στη δημιουργία μιας δικαιότερης πολιτείας και μιας ευνομούμενης μελλοντικής κοινωνίας.

Κεφάλαιο 4 ΕΡΕΥΝΑ

4.1. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε για την καταγραφή των αποτελεσμάτων είναι η Μέθοδος της Αναλυτικής Ιεραρχικής προσέγγισης, γνωστής ως AHP ή η μέθοδος του T. Saaty. Η AHP δε μετρά κάθε παράγοντα που αλληλεπιδρά με κάποια εναλλακτική απόφαση ή κάποιο κριτήριο μεμονωμένα αλλά σε σχετική σύγκριση με κάποιον αντίστοιχο παράγοντα. Έτσι, βαθμολογεί την σημαντικότητα του ενός παράγοντα σε σύγκριση με την σημαντικότητα κάποιου άλλου, βασίζεται δηλαδή αποκλειστικά στις δυαδικές συγκρίσεις, οι οποίες παρέχουν, μέσα από την κλίμακα του Saaty, και το μετρήσιμο αποτέλεσμα.

Μια ιεραρχία είναι ένα μοντέλο μιας πραγματικής κατάστασης και περιλαμβάνει τα πιο σημαντικά στοιχεία ενός προβλήματος απόφασης και τις σχέσεις που υπάρχουν μεταξύ τους. Αυτό που υπάρχει ανάγκη να προσδιοριστεί είναι η ισχύς με την οποία τα στοιχεία του ενός επιπέδου επιδρούν στα στοιχεία του αμέσως ανώτερου στην ιεραρχία. Πρέπει, λοιπόν, να υπολογιστεί η σχετική ισχύς της επιρροής των στοιχείων του χαμηλότερου επιπέδου στους γενικούς στόχους. Ξεκινώντας από το χαμηλότερο επίπεδο της ιεραρχίας υπολογίζεται η προτεραιότητα ενός στοιχείου σε σχέση με την σημασία την οποία έχει συγκρινόμενο με ένα στοιχείο του επόμενου επιπέδου, σταδιακά μέσα από τις συγκρίσεις υπολογίζονται οι προτεραιότητες μέχρι την κορυφή της ιεραρχίας. Για τον υπολογισμό των προτεραιοτήτων χρησιμοποιούνται πίνακες και οι πολύτιμες ιδιότητες τους.

Η δομή της μεθόδου ξεκινά διαχωρίζοντας το πρόβλημα σε μικρότερα κομμάτια και στη συνέχεια χρησιμοποιεί δυαδικές συγκρίσεις ώστε να καθορίσει τις προτεραιότητες σε κάθε ιεραρχία. Η AHP βασίζεται ουσιαστικά σε τρεις αρχές (Κόλλια, 2012:19-20):

1. Αποσύνθεση: εδώ εντοπίζονται τα βασικά στοιχεία του προβλήματος. Για τον εντοπισμό των στοιχείων αυτών είναι απαραίτητη η αποσύνθεση του προβλήματος σε επίπεδα με την μορφή δέντρου. Στο πρώτο επίπεδο του δέντρου βρίσκεται ο τελικός στόχος – απόφαση. Ακολουθείται από τα βασικά κριτήρια που επηρεάζουν την απόφαση στο δεύτερο επίπεδο, τα υποκριτήρια αυτών στο τρίτο και συνεχίζεται

με ανάλογο τρόπο. Κάθε επίπεδο λοιπόν, είναι η αποσύνθεση του ακριβώς προηγούμενου. Με τον τρόπο αυτό το πρόβλημα, σπάει σε επιμέρους κομμάτια: γενικές έννοιες, οι οποίες είναι αβέβαιες, γίνονται πιο ειδικές και σαφείς. Στο τελευταίο επίπεδο του δέντρου παραθέτονται οι εναλλακτικές αποφάσεις.

2. Σχετικές συγκρίσεις: Οι συγκρίσεις κατά ζεύγη που ακολουθούν την αποσύνθεση του προβλήματος, ποσοτικοποιούν την σημασία του κάθε κριτηρίου (ή υποκριτηρίου) στο εκάστοτε επίπεδο σε σχέση με το κάθε στοιχείο που συνδέεται στο ανώτερο ακριβώς επίπεδο. Μέσω των συγκρίσεων αυτών προκύπτουν οι πίνακες προτιμήσεων, οι οποίοι παρέχουν στη συνέχεια την εκτίμηση των σχετικών βαρών για κάθε κριτήριο (ή υποκριτήριο) και για κάθε εναλλακτική.
3. Σύνθεση των προτεραιοτήτων: Τα σχετικά βάρη που υπολογίζονται μέσω των πινάκων προτιμήσεων υποδεικνύουν την σύνθεση των προτεραιοτήτων, η οποία οδηγεί εν συνεχεία στην κατασκευή της ιεραρχίας.

Η ιεραρχία είναι ένας ιδιαίτερος τύπος συστήματος, ο οποίος βασίζεται στην υπόθεση ότι οι οντότητες οι οποίες έχουν προσδιοριστεί μπορούν να ομαδοποιηθούν σε ασυνεχή – ασύνδετα σύνολα, με τις οντότητες της μιας ομάδας να επηρεάζουν μόνο μια άλλη ομάδα και να επηρεάζονται αντίστοιχα από μια μόνο άλλη ομάδα. Τα στοιχεία σε κάθε ομάδα – επίπεδο της ιεραρχίας υποθέτονται ότι είναι ανεξάρτητα.

Σύμφωνα με τον Saaty, το βασικό πρόβλημα σε μια ιεραρχία είναι η επιδίωξη εξαγωγής πληροφορίας και γνώσης στα υψηλότερα επίπεδα μέσω των αλληλεπιδράσεων ανάμεσα στα επίπεδα και όχι απευθείας από τα στοιχεία που περιλαμβάνει κάθε επίπεδο. Σταδιακά έχουν εμφανιστεί πολλές μέθοδοι για την δόμηση συστημάτων σε ιεραρχίες, στις φυσικές και στις κοινωνικές επιστήμες και ιδίως, στη γενική θεωρία συστημάτων που σχετίζεται με τον σχεδιασμό και τον προγραμματισμό των κοινωνικών συστημάτων. Θεωρητικά η απλούστερη ιεραρχία είναι γραμμική, οδηγείται από το ένα επίπεδο στοιχείων σε κάποιο γειτονικό επίπεδο (Κόλλια, 2012:23).

Στην μαθηματική θεωρία των ιεραρχιών ο Saaty και οι συνεργάτες του ανέπτυξαν μια μέθοδο για την αξιολόγηση της επιρροής του ενός επιπέδου σε ένα γειτονικό ανώτερο επίπεδο, μέσω της σύνθεσης των προτεραιοτήτων των στοιχείων του ενός επιπέδου συγκριτικά με κάθε στοιχείο του γειτονικού επιπέδου. Η σύνθεση αυτή αναπτύσσεται από κάτω προς τα πάνω μέσα σε

μια ιεραρχία και αποτελεί ουσιαστικά τον κορμό της μεθόδου AHP. Τα στοιχεία του ενός επιπέδου συγκρίνονται ένα προς ένα με δυαδικές συγκρίσεις, βαθμολογείται σύμφωνα με την απόλυτη κλίμακα του Saaty η σχετική σημασία του ενός με βάση το άλλο και έτσι προκύπτει η σύνθεση των προτεραιοτήτων, η οποία φανερώνει την επιρροή του ενός επιπέδου στο γειτονικό.

Τα πλεονεκτήματα αυτής της μεθόδου είναι (Κόλλια, 2012:23-24):

1. Η ιεραρχική αναπαράσταση ενός συστήματος είναι ιδιαίτερα αποτελεσματική στο να περιγράφει πως οι αλλαγές των προτεραιοτήτων στα ανώτερα επίπεδα, επηρεάζουν τις προτεραιότητες των στοιχείων στα χαμηλότερα επίπεδα.
2. Δίνουν λεπτομερείς πληροφορίες για την δομή και τη λειτουργία ενός συστήματος στα χαμηλότερα επίπεδα και παρέχουν μια συνολική εικόνα των παραγόντων και των σκοπών τους στα υψηλότερα επίπεδα. Επιπλέον, οι περιορισμοί στα στοιχεία ενός επιπέδου αντιπροσωπεύονται αποτελεσματικότερα στο αμέσως υψηλότερο επίπεδο, εξασφαλίζοντας ότι ικανοποιούνται.
3. Τα φυσικά συστήματα συντίθενται ιεραρχικά, δηλαδή μέσω μιας διαρθρωτικής κατασκευής χωρίζονται σε ενότητες – επίπεδα και τελικώς συνθέτονται οι ενότητες μεταξύ τους. Αυτά τα συστήματα εξελίσσονται αποτελεσματικότερα από αυτά που συντίθενται σαν σύνολο.
4. Οι ιεραρχίες ως συστήματα είναι σταθερά και ταυτόχρονα ευέλικτα. Σταθερά γιατί οι μικρές αλλαγές έχουν μικρή επίδραση και ευέλικτα γιατί οι προσθήκες σε μια καλά δομημένη ιεραρχία δεν διαταράσσουν την απόδοση της ως σύστημα

4.2. ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Ο σκοπός για τον οποίο πραγματοποιήθηκε η έρευνα είναι να διαπιστωθούν ποια είναι τα βασικότερα κριτήρια αλλά και τα υποκριτήρια που θεωρούν συγκεκριμένες ομάδες πολιτών ότι είναι αιτίες φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής. Οι ομάδες που επιλέχθηκαν είναι οι λογιστές, εφοριακοί και επιχειρηματίες των Νοτίων προαστίων του Νομού Αττικής.

Οι επιμέρους στόχοι της έρευνάς μας είναι:

1. να εντοπιστούν ποια είναι τα σημαντικότερα κριτήρια ως αιτία φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής.
2. Να εντοπιστούν τα λιγότερο σημαντικά κριτήρια.
3. Να διαπιστωθούν ποια είναι τα σημαντικότερα υποκριτήρια.
4. Να ερευνηθούν τα λιγότερο σημαντικά υποκριτήρια.
5. Να διερευνηθούν εάν οι ομάδες που παίρνουν μέρος στην έρευνά μας συμφωνούν ως προς τη σημαντικότητα τόσο των κριτηρίων όσο και των υποκριτηρίων.

4.3. ΣΥΛΛΟΓΗ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε ανάμεσα στους λογιστές, εφοριακούς και επιχειρηματίες των νοτιών προαστίων του νομού Αττικής. Πιο συγκεκριμένα από τις 1235 επιχειρήσεις που υπάρχουν στις περιοχές της Ηλιούπολης και του Π. Φαλήρου, δόθηκαν συνολικά 52 ερωτηματολόγια (δείγμα 4,2%) ενώ από 192 εφοριακούς των ίδιων περιοχών δόθηκαν 32 ερωτηματολόγια καλύπτοντας δείγμα 16,6%. Τέλος από 141 λογιστές δόθηκαν 30 ερωτηματολόγια καλύπτοντας δείγμα 21,27%.

Το εργαλείο της έρευνας ήταν ένα ερωτηματολόγιο, το οποίο δόθηκε έτοιμο από τον επιβλέποντα καθηγητή της παρούσας πτυχιακής εργασίας κ. Μιχαήλ Διακομιχάλη. Η δομή του είναι η εξής:

1. Στην πρώτη σελίδα αναφέρονται το θέμα, τα κριτήρια και τα υποκριτήρια.
2. Στη δεύτερη σελίδα δίνονται εξηγήσεις για τον τρόπο συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου και η κλίμακα της σχετικής σημαντικότητας.
3. Στη συνέχεια ακολουθούν τα υποκριτήρια που πρέπει να συγκριθούν από τους Λογιστές.
4. Στην τελευταία σελίδα δίνονται επεξηγήσεις για τη χρήση του ερωτηματολογίου ότι δηλαδή αυτό θα χρησιμοποιηθεί μόνο για την εκπόνηση της πτυχιακής εργασίας. Επίσης αναφέρονται τα στοιχεία του επιβλέποντα καθηγητή, τα στοιχεία της φοιτήτριας και το τμήμα στο οποίο ανήκει.

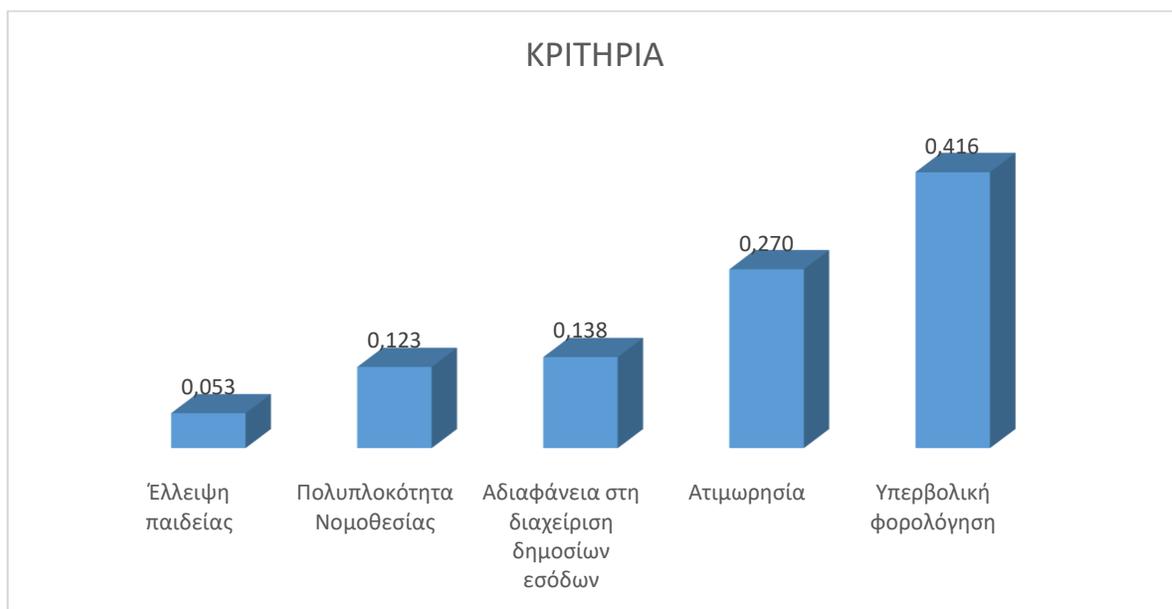
Τα δεδομένα που συλλέχτηκαν εισήχθησαν στο πρόγραμμα Expert Choise 2000 όπου έγιναν και οι υπολογισμοί και τα αποτελέσματα μεταφέρθηκαν στο πρόγραμμα Excel 2013 με το οποίο και δημιουργήθηκαν τα διαγράμματα. Στα γραφήματα χρησιμοποιήθηκαν οι τιμές global για τα κριτήρια για τα υποκριτήρια του κάθε κριτηρίου.

Κεφάλαιο 5 : ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

5.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο κεφάλαιο αυτό θα παραθέσουμε τα αποτελέσματα που βγήκαν από την έρευνα που πραγματοποιήθηκε. Αρχικώς θα μελετηθούν τα αποτελέσματα της κάθε ομάδας ξεχωριστά και στη συνέχεια θα συγκρίνουμε τις ομάδες μεταξύ τους.

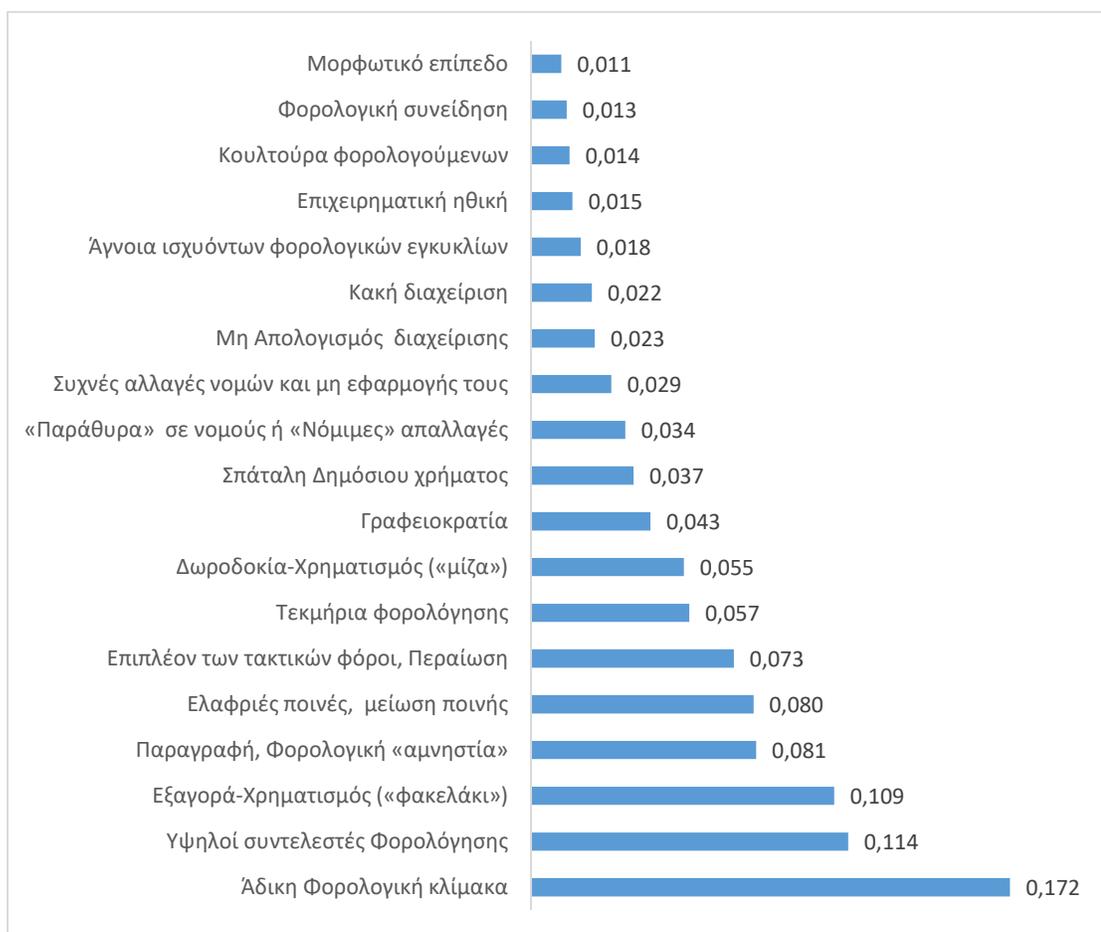
5.2. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Διάγραμμα 5.1: Αποτελέσματα Κριτηρίων επιχειρηματιών

Οι επιχειρηματίες των Νοτιών προαστίων του Νομού Αττικής έχουν ως το πιο σημαντικό κριτήριο την Υπερβολική φορολόγηση με βαρύτητα 0,416. Στη δεύτερη θέση έχουν την Ατιμωρησία με βαρύτητα 0,270, σχεδόν την μισή τιμή από το πρώτο κριτήριο. Ως τρίτο σημαντικό

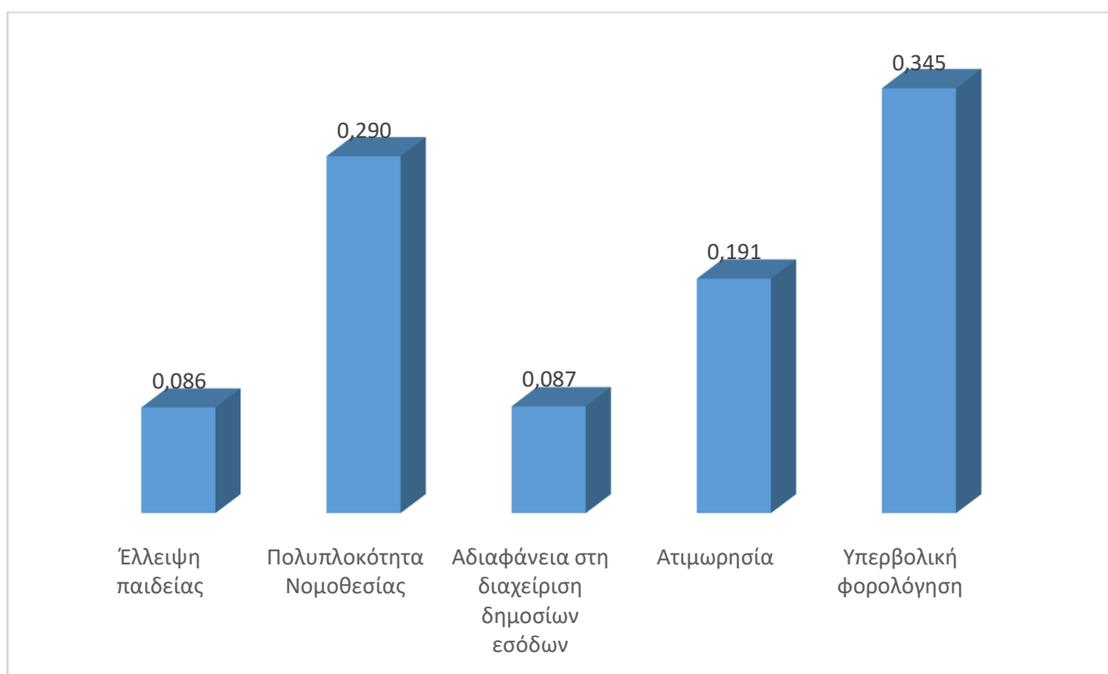
κριτήριο έχουν την Αδιαφάνεια στη διαχείριση των δημοσίων εσόδων με βαρύτητα 0,138 ενώ με λίγο λιγότερη βαρύτητα 0,123 έχουν ως τέταρτο κριτήριο την Πολυπλοκότητα της Νομοθεσίας. Τέλος, ως το λιγότερο σημαντικό κριτήριο έχουν την Έλλειψη παιδείας η οποία καταλαμβάνει τιμή μόλις 0,053 (διάγραμμα 5.1.).

Διάγραμμα 5.2: Αποτελέσματα Υποκριτηρίων επιχειρηματιών

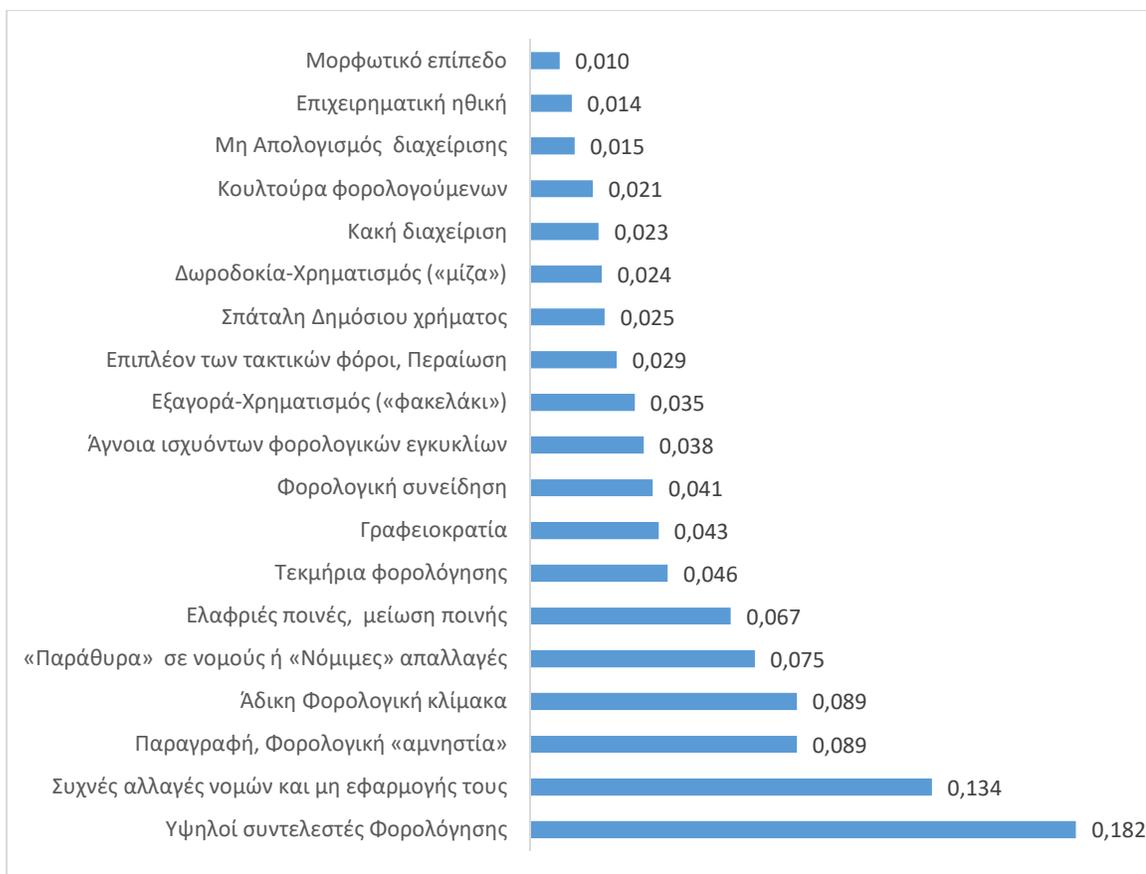
Το πιο σημαντικό υποκριτήριο για τους επιχειρηματίες είναι η Άδικη φορολογική κλίμακα η οποία έχει βαρύτητα 0,172 και ακολουθούν τα υποκριτήρια Υψηλοί συντελεστές φορολόγησης με βαρύτητα 0,114 και με λίγη διαφορά ακολουθεί η Εξαγορά-Χρηματισμός (φακελάκι) με βαρύτητα 0,109. Το πρώτο και το δεύτερο υποκριτήριο ανήκουν στο κριτήριο Υπερβολική φορολόγηση το οποίο οι επιχειρηματίες το έχουν κατατάξει ως το πιο σημαντικό (διάγραμμα 5.2.).

Ως το λιγότερο σημαντικό υποκριτήριο για τους επιχειρηματίες είναι το Μορφωτικό επίπεδο με βαρύτητα 0,011 και το αμέσως επόμενο η Φορολογική συνείδηση με βαρύτητα 0,013. Ως επόμενο λιγότερο σημαντικό υποκριτήριο είναι η Κουλτούρα των φορολογουμένων με βαρύτητα 0,014 και η Επιχειρηματική ηθική με βαρύτητα 0,015. Όλα αυτά τα υποκριτήρια ανήκουν στο κριτήριο Έλλειψη παιδείας που για τους επιχειρηματίες αποτελεί το λιγότερο σημαντικό ανάμεσα στα κριτήρια (διάγραμμα 5.2.).

Διάγραμμα 5.3: Αποτελέσματα Κριτηρίων εφοριακών

Για τους εφοριακούς το σημαντικότερο κριτήριο είναι η Υπερβολική φορολόγηση με βαρύτητα 0,345 ενώ ακολουθεί η Πολυπλοκότητα της νομοθεσίας που καταλαμβάνει την τιμή 0,290. Ως τρίτο σημαντικό κριτήριο έχουν θέσει την Ατιμωρησία με βαρύτητα 0,191 και ακολουθεί η Αδιαφάνεια στη διαχείριση των δημοσίων εσόδων με βαρύτητα 0,087. Ως το λιγότερο σημαντικό κριτήριο οι εφοριακοί έχουν κατατάξει την Έλλειψη παιδείας με βαρύτητα 0,086 που όμως έχει πολύ μικρή διαφορά ως προς την βαρύτητα από το τέταρτο σημαντικό κριτήριο (διάγραμμα 5.3.).

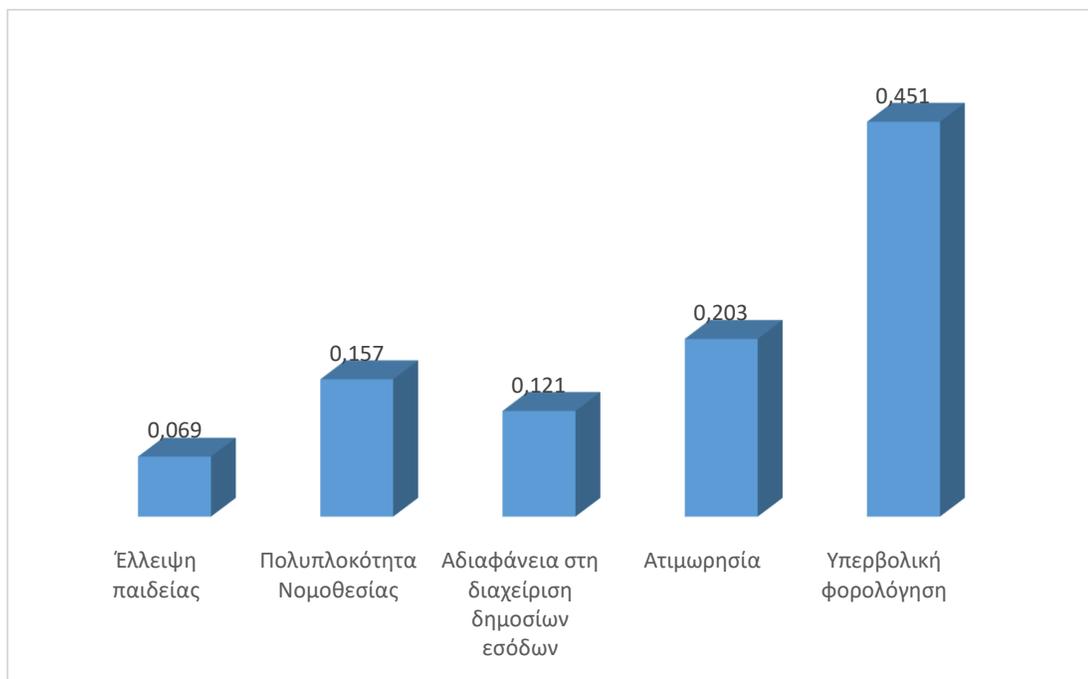
Διάγραμμα 5.4: Αποτελέσματα Υποκριτηρίων εφοριακών

Για τους εφοριακούς το σημαντικότερο υποκριτήριο είναι οι υψηλοί συντελεστές φορολόγησης που έχουν βαρύτητα 0,182 και που ανήκει στο κριτήριο Υπερβολική φορολόγηση το οποίο έχουν κατατάξει ως το πιο σημαντικό ανάμεσα στα κριτήρια. Ακολουθούν οι συχνές αλλαγές νόμων και η μη εφαρμογή τους με βαρύτητα 0,134 που ανήκει στο κριτήριο Πολυπλοκότητα νομοθεσίας το οποίο έχουν κατατάξει ως το δεύτερο σημαντικό κριτήριο (διάγραμμα 5.4.).

Ωστόσο με αρκετή διαφορά ως προς τη βαρύτητα από αυτά τα δύο υποκριτήρια ακολουθούν η Άδικη φορολογική κλίμακα και η Παραγραφή, Φορολογική «αμνηστία» που καταλαμβάνουν την ίδια βαρύτητα 0,089 και που ανήκουν αντίστοιχα στα κριτήρια Υπερβολική φορολόγηση και Ατιμωρησία (διάγραμμα 5.4.).

Ως το λιγότερο σημαντικό υποκριτήριο για τους εφοριακούς είναι το μορφωτικό επίπεδο με βαρύτητα μόλις 0,010 ενώ με μικρή διαφορά ακολουθεί η επιχειρηματική ηθική. Και τα δύο

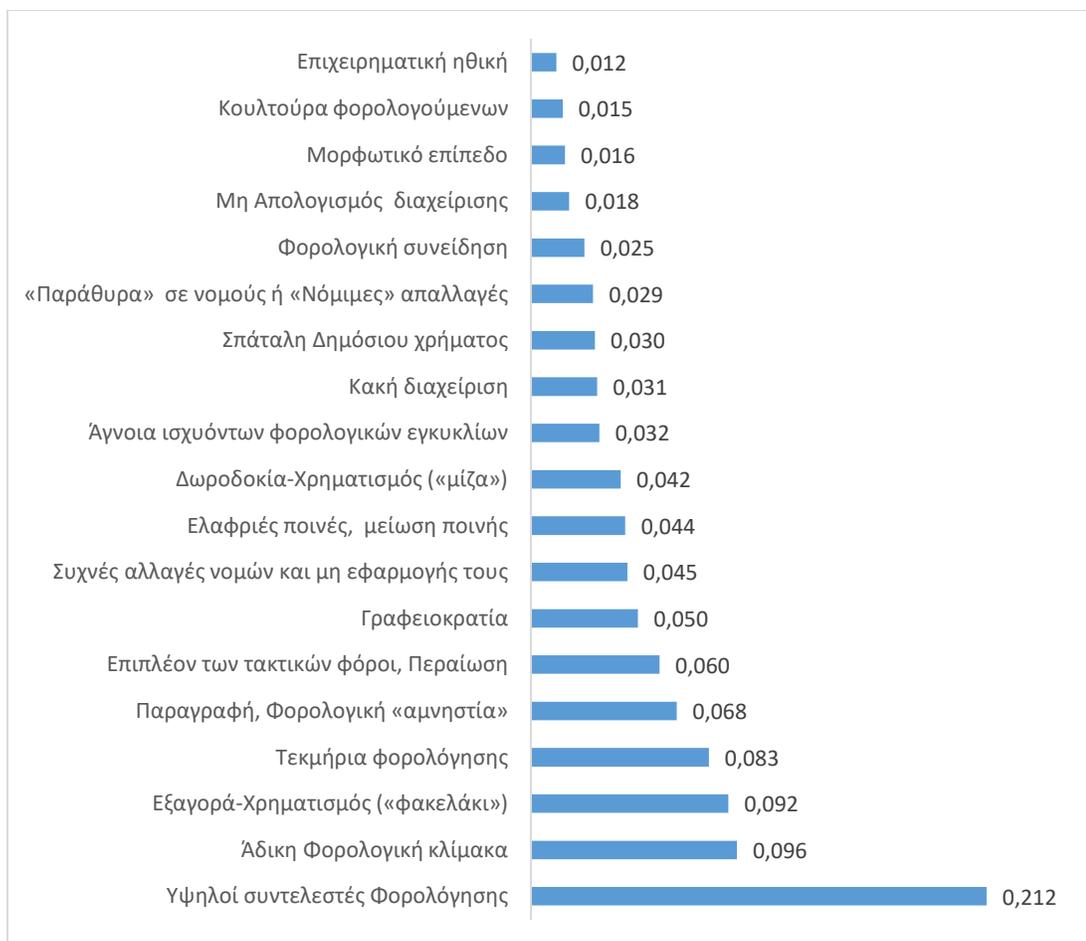
αυτά υποκριτήρια ανήκουν στο κριτήριο Έλλειψη παιδείας που οι εφοριακοί το έχουν κατατάξει ως το λιγότερο σημαντικό (διάγραμμα 5.4).

Διάγραμμα 5.5: Αποτελέσματα Κριτηρίων λογιστών

Για τους λογιστές το σημαντικότερο κριτήριο με μεγάλη διαφορά ως προς την βαρύτητα από τα άλλα κριτήρια είναι η Υπερβολική φορολόγηση (0,451). Ως δεύτερο σημαντικό ακολουθεί η Ατιμωρησία με βαρύτητα 0,203, σχεδόν το μισό από το πρώτο κριτήριο, ενώ με μικρή διαφορά 0,157 ακολουθεί η Πολυπλοκότητα της νομοθεσίας. Ως τέταρτο σημαντικό κριτήριο έβαλαν την Αδιαφάνεια στη διαχείριση των δημοσίων εσόδων με βαρύτητα 0,121 (διάγραμμα 5.5.).

Το λιγότερο σημαντικό κριτήριο για τους λογιστές είναι η έλλειψη παιδείας με βαρύτητα μόλις 0,069 (διάγραμμα 5.5.).

Διάγραμμα 5.6: Αποτελέσματα Υποκριτηρίων λογιστών

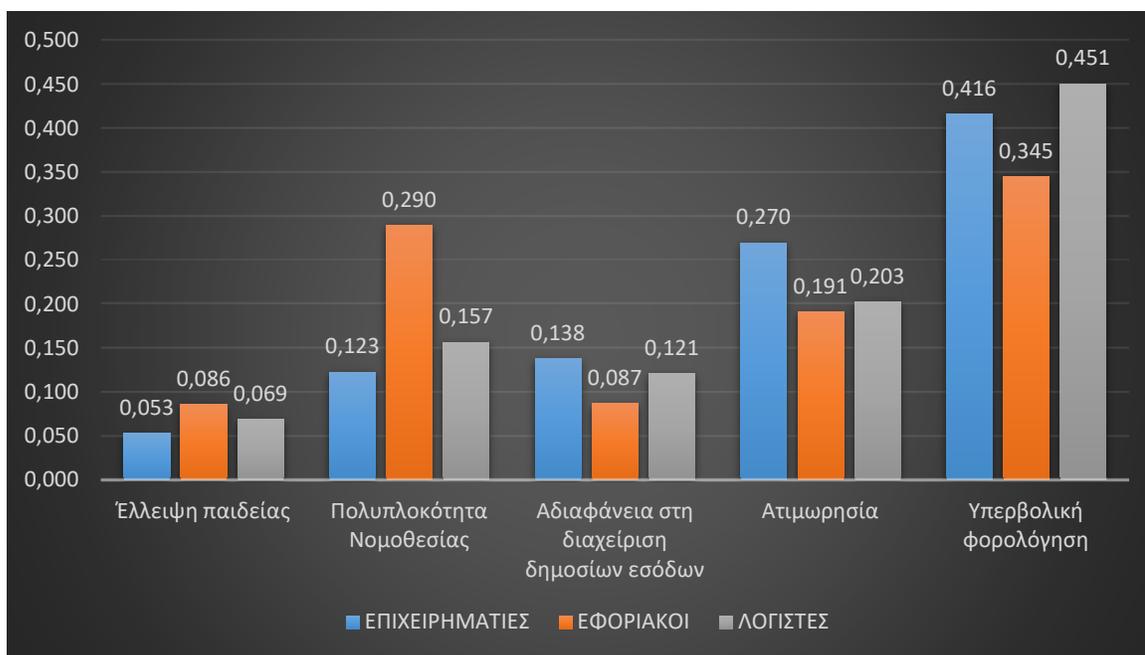
Το σημαντικότερο υποκριτήριο για τους λογιστές είναι οι Υψηλοί συντελεστές φορολόγησης με βαρύτητα 0,212. Με μεγάλη διαφορά ακολουθεί η Άδικη φορολογική κλίμακα που καταλαμβάνει βαρύτητα 0,096 ενώ με μικρή διαφορά ακολουθεί η Εξαγορά- Χρηματισμός («φακελάκι») με βαρύτητα 0,083 (διάγραμμα 5.6.).

Τα δύο πρώτα σημαντικά υποκριτήρια ανήκουν στο κριτήριο Υπερβολική φορολόγηση που οι λογιστές το έχουν κατατάξει ως το σημαντικότερο ενώ το τρίτο σημαντικό υποκριτήριο ανήκει στο κριτήριο Ατιμωρησία που το έχουν κατατάξει ως το δεύτερο πιο σημαντικό (διάγραμμα 5.6.).

Το λιγότερο σημαντικό υποκριτήριο είναι η επιχειρηματική ηθική με βαρύτητα 0,012, ακολουθεί με μικρή διαφορά η Κουλτούρα των φορολογουμένων με βαρύτητα 0,015 ενώ με 0,016 ακολουθεί ο Μη απολογισμός διαχείρισης. Και τα τρία αυτά λιγότερο σημαντικά υποκριτήρια

ανήκουν στο κριτήριο Έλλειψη παιδείας το οποίο οι λογιστές το έχουν κατατάξει ως το λιγότερο σημαντικό (διάγραμμα 5.6.).

5.3. ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΚΑΙ ΥΠΟΚΡΙΤΗΡΙΩΝ

Διάγραμμα 5.7: Σύγκριση Κριτηρίων Επιχειρηματιών, Εφοριακών και Λογιστών

Από τη σύγκριση των κριτηρίων των τριών ομάδων που πήραν μέρος στην έρευνα διαπιστώθηκε (διάγραμμα 5.7.) ότι και οι τρεις συμφωνούν και θέτουν ως το σημαντικότερο κριτήριο την Υπερβολική φορολόγηση. Μάλιστα η βαρύτητα αυτού του κριτηρίου είναι σχεδόν ίδια ανάμεσα στους επιχειρηματίες και τους λογιστές (0,416 και 0,451 αντίστοιχα) ενώ οι εφοριακοί έχουν μικρότερη τιμή (0,345).

Επίσης συμφωνούν και ως προς το δεύτερο σημαντικό κριτήριο όπου θέτουν την Ατιμωρησία. Η βαρύτητα αυτού του κριτηρίου είναι σχεδόν ίδια ανάμεσα στους εφοριακούς και τους λογιστές (0,191 και 0,203 αντίστοιχα) αλλά πολύ μεγαλύτερη για τους επιχειρηματίες (0,270).

Και ως προς το τρίτο πιο σημαντικό κριτήριο επίσης συμφωνούν κατατάσσοντας την Πολυπλοκότητα της νομοθεσίας. Η βαρύτητα αυτού του κριτηρίου είναι σχεδόν ίδια ανάμεσα

στους επιχειρηματίες και τους λογιστές (0,123 και 0,157 αντίστοιχα) αλλά πολύ μεγαλύτερη για τους εφοριακούς (0,290).

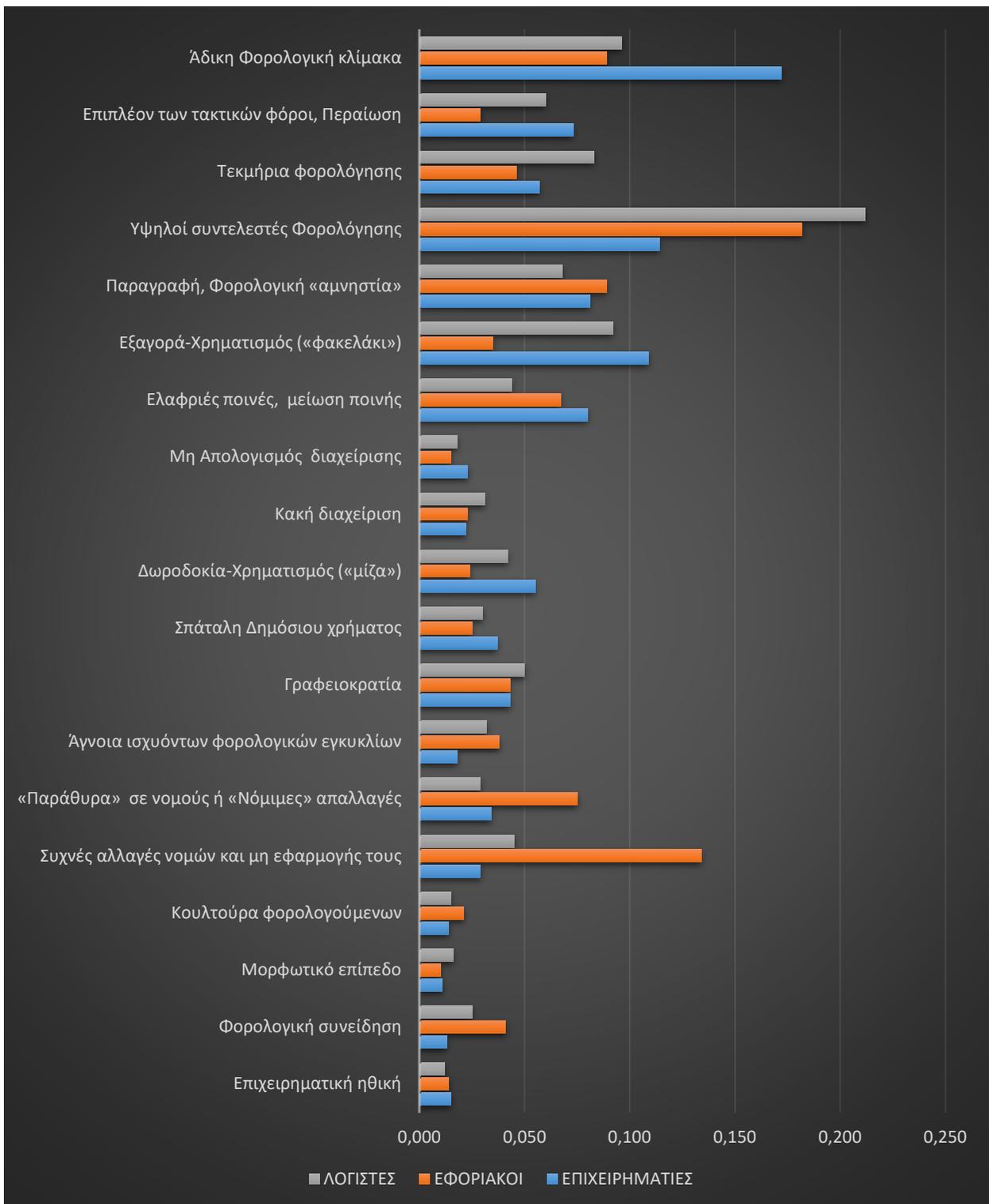
Συμφωνούν και ως προς το τέταρτο πιο σημαντικό κριτήριο κατατάσσοντας την Αδιαφάνεια στη διαχείριση των δημοσίων εσόδων. Η βαρύτητα αυτού του κριτηρίου είναι σχεδόν ίδια για τους επιχειρηματίες και τους λογιστές (0,138 και 0,121 αντίστοιχα) ενώ λίγο μικρότερη για τους εφοριακούς (0,087).

Ως το λιγότερο σημαντικό υποκριτήριο όλοι συμφωνούν ότι είναι η Έλλειψη Παιδείας. Η βαρύτητα του κριτηρίου αυτού είναι σχεδόν ίδια για όλους. Έτσι για τους επιχειρηματίες είναι 0,053, για τους εφοριακούς 0,086 ενώ για τους λογιστές 0,069.

Από τη σύγκριση των υποκριτηρίων (διάγραμμα 5.8.) διαπιστώθηκε ότι δεν συμφωνούν οι επιχειρηματίες με τους λογιστές και τους εφοριακούς. Πιο συγκεκριμένα, για τους επιχειρηματίες αποτελεί το σημαντικότερο υποκριτήριο η Άδικη φορολογική κλίμακα ενώ για τους λογιστές και εφοριακούς οι Υψηλοί συντελεστές φορολόγησης. Μάλιστα η βαρύτητα που έδωσαν οι λογιστές στο υποκριτήριο αυτό είναι κατά πολύ μεγαλύτερη από όλα τα άλλα υποκριτήρια.

Το υποκριτήριο αυτό αποτελεί για τους επιχειρηματίες το δεύτερο σημαντικότερο ενώ για τους λογιστές είναι η Άδικη φορολογική κλίμακα και για τους εφοριακούς οι συχνές αλλαγές νόμων και η μη εφαρμογή τους.

Ως προς το λιγότερο σημαντικό υποκριτήριο οι επιχειρηματίες και οι εφοριακοί συμφωνούν και θέτουν το Μορφωτικό επίπεδο ενώ οι λογιστές την επιχειρηματική ηθική.

Διάγραμμα 5.8: Σύγκριση Υποκριτηρίων Επιχειρηματιών, Εφοριακών και Λογιστών

5.4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Από την έρευνα που πραγματοποιήθηκε ανάμεσα σε επιχειρηματίες, λογιστές και εφοριακούς των νοτίων προαστίων του Νομού Αττικής, διαπιστώθηκε πως και οι τρεις ομάδες θεωρούν ότι η πιο σημαντική αιτία φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής είναι η Υπερβολική φορολόγηση. Επίσης παρατηρούμε ότι και οι τρεις ομάδες έχουν την ίδια σειρά κατάταξης στα κριτήρια θέτοντας ως δεύτερη αιτία την ατιμωρησία, ως τρίτη την Πολυπλοκότητα της Νομοθεσίας ενώ ως τέταρτη την Αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων. Επίσης ως το λιγότερο σημαντικό κριτήριο ως αιτία φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής όλοι θεωρούν πως είναι η Έλλειψη παιδείας.

Ωστόσο διαφορά στις απόψεις τους εντοπίζεται όταν μελετήθηκαν τα υποκριτήρια. Έτσι οι λογιστές συμφωνούν με τους εφοριακούς ότι το πιο σημαντικό υποκριτήριο είναι οι Υψηλοί συντελεστές φορολόγησης που για τους επιχειρηματίες αυτό αποτελεί το δεύτερο πιο σημαντικό υποκριτήριο. Μάλιστα η βαρύτητα που έδωσαν οι λογιστές στο υποκριτήριο αυτό (0,212) είναι κατά πολύ μεγαλύτερη από όλα τα άλλα υποκριτήρια. Το υποκριτήριο αυτό ανήκει στο κριτήριο Υπερβολική φορολόγηση που και οι τρεις ομάδες το έχουν θέσει ως το σημαντικότερο.

Το πιο σημαντικό υποκριτήριο για τους επιχειρηματίες είναι η Άδικη φορολογική κλίμακα με βαρύτητα 0,172 που για τους λογιστές αποτελεί το δεύτερο σημαντικό υποκριτήριο με βαρύτητα 0,096. Και αυτό το υποκριτήριο ανήκει στο κριτήριο Υπερβολική φορολόγηση. Διαπιστώνουμε λοιπόν ότι και οι τρεις ομάδες έχουν θέσει ως πρώτο και δεύτερο πιο σημαντικά υποκριτήρια αυτά που ανήκουν στο κριτήριο Υπερβολική φορολόγηση το οποίο συμφωνούν ότι είναι το πιο σημαντικό.

Ως προς το λιγότερο σημαντικό υποκριτήριο οι επιχειρηματίες και οι εφοριακοί συμφωνούν και θέτουν το Μορφωτικό επίπεδο ενώ οι λογιστές την επιχειρηματική ηθική. Αλλά αυτό το υποκριτήριο ανήκει στο κριτήριο Έλλειψη παιδείας που και οι τρεις ομάδες το έχουν κατατάξει ως το λιγότερο σημαντικό.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από τη μελέτη των φαινομένων της φοροδιαφυγής και παραοικονομίας διαπιστώσαμε ότι το μέγεθός τους στη χώρα μας είναι ιδιαίτερα μεγάλο και οι συνέπειές τους πολλαπλές και πολύπλοκες. Επίσης συμπεραίνουμε ότι τα ποσοστά των φαινομένων αυτών είναι αυξανόμενα όταν γίνεται αύξηση της επιβάρυνσης των Ελλήνων πολιτών με φόρους και ασφαλιστικές εισφορές. Όμως τα ποσοστά αυτά αναπτύσσουν μια αντιστρόφως ανάλογη σχέση με την ηθική των πολιτών περί τη φορολογία (φορολογική ηθική), καθώς και με τις προσφερόμενες από το κράτος υπηρεσίες, με τρόπο τέτοιο ώστε αυτά να μειώνονται όταν το αίσθημα ηθικής των πολιτών εντείνεται ή όταν οι εν λόγω υπηρεσίες αυξάνονται.

Μια σημαντική αιτία για την αύξηση της φοροδιαφυγής και της παραοικονομίας είναι και η πολυπλοκότητα της φορολογικής νομοθεσίας. Κυρίως για την Ελλάδα πολλοί είναι οι διεθνείς οργανισμοί οι οποίοι τονίζουν ότι το σύστημα πρέπει να απλοποιηθεί γιατί ένα πολύπλοκο σύστημα οδηγεί σε αύξηση του κόστους συμμόρφωσης των πολιτών και των επιχειρηματιών. Χαρακτηριστικά στοιχεία που έχει δημοσιεύσει η Ευρωπαϊκή Ένωση δείχνουν ότι στην Ελλάδα από το 2010 έως και το 2013 έχουν ψηφιστεί 20 νόμοι οι οποίοι αφορούσαν αλλαγές στην φορολογία ενώ περισσότεροι ήταν οι εγκύκλιοι που εξέδωσε το Υπουργείο Οικονομικών. Όλες αυτές η τροποποιήσεις και οι εκδόσεις εγκυκλίων καθιστούν το φορολογικό σύστημα πολύπλοκο, αδιαφανές ενώ οι πολίτες δύσκολα πλέον συμμορφώνονται με αυτές με συνέπεια την αύξηση της φοροδιαφυγής.

Άλλες μελέτες δείχνουν ότι οι φοροδιαφεύγοντες καταφεύγουν στη φοροδιαφυγή καθώς υπάρχει μικρή πιθανότητα να εντοπιστούν από τις φοροελεγκτικές αρχές. Άλλοι επίσης τονίζουν ότι φοροδιαφεύγουν καθώς εφόσον υπάρχει μεγάλη διαφθορά μια τέτοια ενέργεια κρίνεται από αυτούς ως λογική αντίδραση.

Βέβαια άλλες μελέτες κατέδειξαν ότι οι φορολογούμενοι φαίνονται περισσότερο διατεθειμένοι να καταβάλουν τους φόρους που τους αναλογούν, όταν λαμβάνουν ως ανταπόδοση από το κράτος καλής ποιότητας υπηρεσίες, διότι δεν αισθάνονται ότι το κράτος τους εξαπατά ή τους εκμεταλλεύεται. Η πεποίθηση των πολιτών σε ένα δίκαιο φορολογικό σύστημα και σε μια γενικότερη κρατική διακυβέρνηση προς το συμφέρον τους δύναται να περιορίσει τη φοροδιαφυγή, ενισχύοντας τη συμμόρφωση των πολιτών ως προς την καταβολή των φόρων τους.

Στην προσωπική έρευνα που πραγματοποιήθηκε ανάμεσα σε επιχειρηματίες, λογιστές και εφοριακούς των νοτίων προαστίων του νομού Αττικής διαπιστώθηκε ότι όλοι συμφωνούν ότι η πιο σημαντική αιτία φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής είναι η Υπερβολική φορολόγηση. Επίσης κατατάσσουν και οι τρεις ομάδες με την ίδια σειρά τις αιτίες ενώ συμφωνούν ότι η λιγότερο σημαντική αιτία είναι η Έλλειψη παιδείας.

Παρόλο όμως που συμφωνούν με τα κριτήρια, διαφωνία εντοπίστηκε στη μελέτη των υποκριτηρίων. Πιο συγκεκριμένα οι απόψεις των λογιστών και των εφοριακών συμπίπτουν θέτοντας ως το πιο σημαντικό υποκριτήριο τους Υψηλούς συντελεστές φορολόγησης, υποκριτήριο το οποίο οι επιχειρηματίες έχουν θέσει ως δεύτερο. Ως πρώτη αιτία οι επιχειρηματίες κατέταξαν την Άδικη φορολογική κλίμακα.

Συμπεραίνουμε λοιπόν ότι και οι τρεις ομάδες έχουν θέσει ως πρώτο και δεύτερο πιο σημαντικά υποκριτήρια αυτά που ανήκουν στο κριτήριο Υπερβολική φορολόγηση το οποίο συμφωνούν ότι είναι το πιο σημαντικό.

Μη συμφωνία διαπιστώθηκε και στο λιγότερο σημαντικό υποκριτήριο που για μεν τους εφοριακούς και τους επιχειρηματίες είναι το Μορφωτικό επίπεδο για δε τους λογιστές η Επιχειρηματική ηθική. Ωστόσο, και τα δύο αυτά υποκριτήρια ανήκουν στο κριτήριο Έλλειψη παιδείας που και οι τρεις ομάδες το έχουν κατατάξει ως το λιγότερο σημαντικό.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1) Βαρσαδάνη, Μ., 2011. *Φοροδιαφυγή στην Ελλάδα: Μια Γενική Επισκόπηση*, Οικονομικό Δελτίο, 35.
- 2) Γεωργαντάς, Β., 1995. *Τα δημόσια οικονομικά και η ελληνική οικονομική νομοθεσία κατά Gaston Jeze*, Αθήνα: Εστία.
- 3) Γκορόγιας, Δ. & Σπυριδάκης, Ι., 2014. *Αιτίες φοροδιαφυγής στην Ελλάδα: η άποψη των εμπλεκόμενων φορέων λογιστών και εφοριακών του Νομού Ρεθύμνου Κρήτης*. Πτυχιακή εργασία, ΤΕΙ Ηπείρου.
- 4) Θεοχαρόπουλος, Λ. (1980) *Φορολογικό Δίκαιο*, Αθήνα: Σάκκουλας.
- 5) Καλυβιανάκης, Κ.. 1993. *Φορολογικό καθεστώς, παραοικονομία και φοροδιαφυγή στην Ελλάδα*, Αθήνα: Παπαζήση.
- 6) Καραγιώργας, Δ.Π., 1981. *Οι δημοσιονομικοί θεσμοί*, Αθήνα: Παπαζήση.
- 7) Ν. 4174/2013 Φορολογικές διαδικασίες και άλλες διατάξεις. Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. (ΦΕΚ 170/Α΄/26-07-2013), άρθρο 66.
- 8) Παλαιολόγος, Ι. & Κασσάρ, Γ., 2003. Εκτίμηση του Μεγέθους της Παραοικονομίας στην Ελλάδα. *ΣΠΟΥΔΑΙ*, 53 (3), pp 14-36.
- 9) Τάτσος, Ν., 2012. *Θεωρία των φόρων και φορολογική πολιτική*, Αθήνα: Κρητική.
- 10) Υπουργείο Οικονομίας, 2011. *Εθνικό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα καταπολέμησης της φοροδιαφυγής 2011-2013*.
- 11) Φινοκαλιώτης, Κ. & Μπάρμπας, Ι. Ν., 2001. *Δημόσια Οικονομικά: Φόροι- Δημόσια Δάνεια*, Αθήνα: Σάκκουλα.
- 12) Φλώρος, Α., 2010. *Φορολογική Λογιστική*, Αθήνα: Σύγχρονη Εκδοτική.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

- 1) διαΝΕΟσις, Οργανισμός Έρευνας και Ανάπτυξης, 2016. *Η Φοροδιαφυγή στην Ελλάδα. Αιτίες, έκταση και Προτάσεις Καταπολέμησής της*. [online] διαθέσιμο στο <http://www.dianeosis.org/research/tax-evasion/> και στο http://www.dianeosis.org/2016/06/tax_evasion_in_greece/ [πρόσβαση στις 8-01-2017].
- 2) Ευρετήριο Οικονομικών όρων [online] διαθέσιμο στο <http://www.euretirio.com/forodiatygi/>. [Πρόσβασης 2-09-2016].
- 3) ΣΕΒ. 2016. *Εβδομαδιαίο δελτίο για την Ελληνική οικονομία* [online] διαθέσιμο στο <http://www.sev.org.gr/vivliothiki-tekmiriosi/erevnes-meletes/oikonomia-kai-epicheiriseis/evdomadiaio-deltio-gia-tin-elliniki-oikonomia-oikonomia-epicheiriseis-afxisi-foron-meiomena-esoda-kai-chamili-paragogikotita-27-oktonriou-2016/> [Πρόσβαση στις 8-11-2016].
- 4) Τράπεζα της Ελλάδος, 2016. Έκθεση του Διοικητή 2016. [Online] διαθέσιμο στο www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/ekthdkth2015.pdf [πρόσβαση στις 22-11-2016]
- 5) US Trade Deficit Lower than expected διαθέσιμο στο <http://www.tradingeconomics.com/> [πρόσβαση 12-11-2016].

